

Nederlandse titulatuur

Nederlandse titulatuur

*in aanspreken en op schrift,
in protocol en netwerken*

Gilbert Monod de Froideville
Sophie den Beer Poortugael

Leiden Publications

Ontwerp omslag en binnenwerk:
Sander Pinkse Boekproductie, Amsterdam

ISBN 978 90 8728 130 4
E-ISBN 978 94 0060 048 5
NUR 620

© G. Monod de Froideville, S. den Beer Poortugael /
Leiden University Press 2011

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jº het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

Woord vooraf 9

1 Titulatuur 11

- 1.1 Inleiding 11
- 1.2 Begrippen en definities 12
- 1.3 Vormen van titulatuur 13
- 1.4 Gebruik van afkortingen 14
- 1.5 Gebruik van hoofdletter of kleine letter 14
- 1.6 Titulatuur van echtparen en partners 17
- 1.7 Gebruik aanhef en afsluiting van brieven bij formele briefwisseling 18
- 1.8 Communicatie per brief of e-mail 19
- 1.9 Achterwege laten van titulatuur 23

2 Vorstelijke titulatuur 25

- 2.1 Inleiding 25
- 2.2 Overzicht leden van het Koninklijk Huis 32

- 2.3 Overzicht leden van de Koninklijke Familie, niet zijnde lid van het Koninklijk Huis 36
- 2.4 Vorstelijke titels en predikaten in Nederland 38
- 2.5 Voorbeelden titulatuur en aanspreekvormen voor leden van de Koninklijke Familie met een vorstelijke titel 39
- 2.6 Brieven aan leden van het Koninklijk Huis 41
- 3 Adellijke titulatuur 45**
 - 3.1 Inleiding 45
 - 3.2 Wet op de adeldom 48
 - 3.3 Adellijke titels en predikaten 59
 - 3.4 Adellijke titulatuur 60
 - 3.5 Wijze van adresseren 63
- 4 Ambtelijke titulatuur 93**
 - 4.1 Inleiding 93
 - 4.2 Titulatuur verbonden aan een specifiek ambt of specifieke rang 93
 - 4.3 Voorrang van titulatuur 100
 - 4.4 Wijze van adresseren 102

- 5 Titulatuur in het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs 121**
 - 5.1 Inleiding 121
 - 5.2 Graden 122
 - 5.3 Titels 129
 - 5.4 Wettelijke afkortingen voor graden en titels 132
 - 5.5 Titulatuur en aanschrijfvorm 135
 - 5.6 Wijze van adresseren 136

- 6 Burgerlijke titulatuur 145**
 - 6.1 Inleiding 145
 - 6.2 Vormen van burgerlijke titulatuur 145
 - 6.3 Wijze van adresseren 146
 - 6.4 Bijzondere vormen 150

Tabellen

- I Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen bij vorstelijke titels 154
- II Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen bij adellijke titels 162
- III Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen bij ambtelijke titels en rangen 168
- IV Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen hoger onderwijs 204

V	Adresserings-, aanhef- en aanspreek- vormen bij de burgerlijke titulatuur	209
---	---	-----

	Register	211
--	----------	-----

Woord vooraf

Gedurende mijn lange tijd als Voorzitter van de Raad van Bestuur van Siemens Nederland N.V. heb ik regelmatig ervaren hoe belangrijk respect is als onderdeel van het relatie-management.

Respect is een van de belangrijkste elementen van het bedrijfsprotocol.

Een juist gebruik van titulatuur toont respect voor de geadresseerde. Helaas weten tegenwoordig nog maar weinig medewerkers hoe hiermee om te gaan.

De schrijvers van dit boekje zijn er in geslaagd op een duidelijke en overzichtelijke manier de Nederlandse titulatuur te presenteren en hanteerbaar te maken voor een ieder die binnen de overheid of de private sector werkzaam is.

In het boekje is goed ingespeeld op de maatschappelijke veranderingen en met zijn vele voorbeelden is het een handig naslagwerk

geworden dat iedereen op zijn bureau zou moeten hebben liggen.

Martin C.J. van Pernis

Voorzitter Raad van Commissarissen

‘Institute of Protocol, The Hague’

Oud Voorzitter Raad van Bestuur

Siemens Nederland N.V.

1 | Titulatuur

1.1 | Inleiding

Gebruik van titulatuur geeft blijk van respect en hoffelijkheid voor de geadresseerde. Het is een vorm van communicatie als onderdeel van het moderne protocol, waarbij aandacht wordt geschonken aan de goede verhoudingen binnen het maatschappelijk verkeer – zowel tussen personen onderling als tussen personen en overheid, bedrijven en/of instellingen.

Door de hedendaagse communicatiemiddelen en de sociale media is het gebruik van de titulatuur sterk verminderd. Het wordt vaak afgedaan als grote onzin, die maar eens afgeschaft zou moeten worden.

Tegelijkertijd valt te constateren, dat in een periode van economische zwakte met een verminderd aanbod aan banen er meer behoefte is bij de jongeren zich van anderen te onderscheiden, waarbij de eigen presentatie een belangrijke plaats inneemt.

De hedendaagse bachelor-masterstructuur in het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs heeft de vraag actueel gemaakt hoe hierbij de titulatuur moet worden toegepast. Hiervoor zijn dan ook regels geformuleerd door de wetgever.

In deze uitgave worden de verschillende titulatuurvormen uitgebreid behandeld, met vele voorbeelden en schema's. Verder krijgt de lezer inzicht in de wetgeving die vaak aan de verschillende titulatuurvormen ten grondslag ligt.

1.2 | Begrippen en definities

Titulatuur

De wijze waarop men personen aanduidt of aanspreekt op basis van hun titel, predicaat, graad, maatschappelijke positie, rang en dergelijke (bijvoorbeeld *Zijne Hoogheid, de hoogwelgeboren vrouwe, zeereerwaarde heer*).

Titel

Benaming waarop een persoon krachtens zijn adellijke afkomst, benoeming of behaalde graad recht heeft (bijvoorbeeld *baron, professor, dr., drs., mr.*).

Predicaat

Kwalificatie waarop een persoon krachtens zijn adellijke afkomst recht heeft (bijvoorbeeld *jonkheer*).

Rang

Plaats die iemand inneemt in een reeks van posities in een ambtelijke organisatie (bijvoorbeeld *kolonel*).

Graad

Kwalificatie waarop een persoon krachtens zijn opleiding in het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs recht heeft (bijvoorbeeld *BA*, *LLB*).

1.3 | Vormen van titulatuur

- 1 vorstelijke titulatuur;
- 2 adellijke titulatuur;
- 3 ambtelijke titulatuur;
- 4 titulatuur verbonden aan titels en graden in het wetenschappelijk en hoger beroeps-onderwijs;
- 5 burgerlijke titulatuur.

1.4 | Gebruik van afkortingen

In de bij Koninklijk Besluit vastgestelde spellingvoorschriften (1955) is bepaald dat achter iedere afkorting een punt wordt gezet. In de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) van 6 juni 2002 is aangegeven dat de titels die verbonden zijn aan de behaalde graden in het wetenschappelijk onderwijs en in het hoger beroepsonderwijs, afgekort en gevolgd door een punt vóór de naam worden geplaatst. De graden worden echter in hoofdletters en zonder punt achter de naam geplaatst. In dit boek wordt dit besluit gevolgd.

In een adressering dienen afkortingen van adellijke titels en predikaten, evenals voorzetsels en lidwoorden die onderdeel vormen van familienamen, bij voorkeur vermeden te worden.

1.5 | Gebruik van hoofdletter of kleine letter

Titels

Regelmatig verschijnen publicaties waarin richtlijnen/adviezen worden gegeven voor het

gebruik van hoofdletters en kleine letters. Zo heeft de Hoge Raad van Adel in juli 1986 een richtlijn opgesteld voor de schrijfwijze van adellijke titels en predicaten en de daarbij behorende titulatuur, waarin onder meer gesteld wordt dat de adellijke titels en predicaten in beginsel met een kleine letter geschreven worden, tenzij deze aan het begin van een nieuwe regel staan. Verder is in de WHW aangegeven dat de titels toegekend door deze onderwijsinstituten met kleine letter en afgekort vermeld dienen te worden, als deze niet aan het begin van een nieuwe regel staan.

In dit boek worden de adviezen van de Hoge Raad van Adel, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Genootschap Onze Taal wat betreft het gebruik van de kleine letter gevolgd.

De titulatuur of aanschrijfvorm die aan de titel verbonden is, wordt in alle gevallen met een kleine letter geschreven, behalve bij de vorstelijke titulatuur, hoge geestelijkheid (*Koninklijke Hoogheid, Heilige Vader, Eminentie, Monseigneur*) en in het geval van *Zijne Excellentie*, en voor zover het woord niet aan het begin van een (nieuwe) regel staat.

Familienamen

De spellingsregels voor het gebruik van hoofdletters en kleine letters in familienamen luiden als volgt:

- Bij familienamen die uit een voorzetsel of lidwoord en een (of meer dan een) naamwoord bestaan, worden alle delen met een hoofdletter geschreven: *Van Dijk, De Wit*;
- Als deze voorzetsels of lidwoorden worden afgekort (wat zo veel mogelijk moet worden vermeden), worden zij klein geschreven, om te voorkomen dat zij als initialen (afgekorte voornamen) worden opgevat: *v. Dijk, v.d. Berg*;
- Lidwoorden en voorzetsels die niet het begin van een familienaam vormen, worden altijd klein geschreven: *Van den Berg, Van der Vliet*;
- Als aan familienamen die met een voorzetsel of lidwoord beginnen een of meer voornamen of initialen voorafgaan, worden het voorzetsel en het lidwoord met een kleine letter geschreven: *Jan van den Berg, C.J. van der Vliet*;

1.6 | Titulatuur van echtparen en partners

Bij het aanschrijven van echtparen (man/vrouw) volgt de vrouw in beginsel de titulatuur die van toepassing is op haar echtgenoot. Een uitzondering hierop is de titel *Zijne Excellentie*: de vrouw krijgt dan de titulatuur *Hoogedelgestrenge vrouwe*, tenzij op haar een andere titulatuur van toepassing is.

Bij een samenlevingscontract of andere samenlevingsvorm volgt de vrouw niet de titulatuur van de man.

De man volgt nooit de titulatuur van de vrouw.

Sommige echtgenotes hebben voorkeur voor het gebruik van hun eigen meisjesnaam dan wel voor het gebruik van de titulatuur verbonden aan hun eigen titel(s) of graden.

Indien er sprake is van een huwelijk of andere samenlevingsvorm tussen twee mannen of tussen twee vrouwen is de aanschrijfvorm eveneens persoonsgebonden. De partner volgt dan nooit de titulatuur van de eerst vermelde persoon. Een adellijke titel en de daaraan verbonden titulatuur gaan ook nooit over op de partner.

Volgens het huidige familierecht kunnen de partners kiezen voor hun eigen naam, voor de naam van de partner of voor een combinatie hiervan. Op officiële bescheiden (paspoort, rijbewijs en andere identiteitsbewijzen) wordt altijd de eigen officiële achternaam vermeld.

1.7 | Gebruik aanhef en afsluiting van brieven bij formele briefwisseling

Aanhef

De aanhef boven een brief is gerelateerd aan de titulatuur van de geadresseerde. In de tabellen achter in dit boek wordt hier uitgebreid aandacht aan besteed.

Tot laat in de twintigste eeuw was het gebruikelijk dat bij het aanschrijven van een man, in de aanhef de achternaam van de geadresseerde wel vermeld werd, maar bij een vrouw niet.

Tegenwoordig blijkt echter dat veel vrouwen er ook aan hechten in de aanhef hun achternaam vermeld te zien.

Afsluiting

Bij de afsluiting van een formele brief hoort een passende slotzin.

Hieronder volgen een aantal voorbeelden:

*Hoogachtend,
Met de meeste hoogachting,
Met gevoelens van hoge achting,
Met vriendelijke groeten,*

1.8 | Communicatie per brief of e-mail

Wanneer een brief en wanneer een e-mail

Over het algemeen kan men datgene wat men voornemens is te schrijven in een brief, ook zeggen in een e-mail. Toch is in veel gevallen een brief een betere keuze en onder bepaalde omstandigheden het enig juiste om te doen. Denk daarbij aan een condoleance brief. Een brief is meer persoonlijk en ook een meer vertrouwelijke manier van communiceren. Een e-mail is vaak sneller maar zeker niet geschikt voor alle vormen van communiceren. De ontvanger van een brief zal meer waardering hebben voor een brief omdat men zich realiseert dat de afzender hiervan meer moeite heeft moeten doen om deze te schrijven en te verzenden.

Wanneer een brief:

- Om te condoleren
- Om te solliciteren (veel bedrijven geven tegenwoordig echter voorkeur aan e-mail)
- Om te feliciteren
- Om te bedanken
- Wanneer een handtekening vereist is
- Betalingsherinnering
- Bevestigingsbrief
- Facturen

Hoe schrijft men een brief?

Allereerst dient men zich af te vragen of de brief getypt of geschreven dient te worden. Geschreven is aan te bevelen bij meer persoonlijke correspondentie, zoals een condoleance brief, bedankbrief e.d.

Bedankbrieven na een diner, evenement of logeerpartij schrijft men binnen enkele dagen. Wacht daar dus niet te lang mee. Het typen van een brief is meer gebruikelijk bij brieven met een zakelijk karakter. Indien men overweegt de brief te typen is het aan te bevelen de aanhef en slotzin handgeschreven te doen. Hierdoor krijgt de brief toch een meer persoonlijk karakter. Men zou deze vorm ook kunnen gebruiken bij sollicitatiebrieven.

Bij het samenstellen van een brief dient men aandacht te schenken aan de volgende aspecten:

- Opbouw van de brief dient helder en concreet te zijn
- Verplaats je in de lezer
- Schrijf op een persoonlijke wijze
- Vermijd clichés
- Doel bepaalt inhoud en toon
- Maak de indeling van de brief overzichtelijk
- Gebruik alinea's
- Gebruik een niet te overdreven of hoogdravende taal

Besteed verder aandacht aan:

- Gebruik van de juiste spelling van de naam van de geadresseerde en de daarbij behorende titels en titulatuur
- Vermelding plaats en datum
- De aanhef boven de brief
- Nooit de brief met 'ik' beginnen
- Blijf consequent in het gebruik van je of u
- Formuleer een passende slotzin

Bij brieven met een zakelijk karakter bovendien:

- Vermelding van kenmerk of referentie
- Vermelding van onderwerp
- Vermelding van bijlagen

- Vermelding van complete eigen naam en adresgegevens

Wanneer een e-mail?

- Wanneer een brief niet noodzakelijk is
- Bij minder formele aangelegenheden
- Bij vriendschappelijke correspondentie
- Uit praktische overwegingen omwille van de snelheid
- Bij interne correspondentie binnen een bedrijf of instelling
- Indien dit bij sollicitaties aangegeven is

Hoe dient men te e-mailen?

Het gebruik van een juiste e-mail etiquette noemt men de netiquette.

Men dient daarbij de navolgende regels in acht te nemen:

- Gebruik de juiste aanhef en slotzin. Deze wijkt niet af van de normale brief etiquette
- Gebruik consequent hetzelfde lettertype
- Wissel niet van aanspreekvorm... u en jij
- Houd de mail leesbaar en schrijf niet in hoofdletters
- Sluit een paragraaf af en voeg spatie toe
- Gebruik standaard tekstformaat
- Vergeet niet het onderwerp te vermelden

- Gebruik 'to', 'Cc' en 'Bcc' op correcte wijze
- Respecteer de privacy en realiseer je dat e-mails vaak voor meerdere personen toegankelijk zijn
- Voeg niet ongevraagd e-mailadressen van anderen toe; met name gebeurt dit vaak bij uitnodigingen, waar dan het hele vriendenbestand vermeld wordt.
- Maak de inhoud van de e-mail, hoewel informeler, duidelijk voor de ontvanger
- Gebruik bijlagen maar vergeet ze niet bij te voegen
- Gebruik geen grafieken e.d. in de mail, maar voeg deze bij als bijlage

1.9 | Achterwege laten van titulatuur

Alhoewel het gebruik van titulatuur bijzondere aandacht en respect toont voor de geadresseerde, is het weglaten van de titulatuur niet onjuist. Met name bij zendingen van grote aantallen, zoals overlijdensannonces en geboortekaartjes, zou men zich kunnen beperken tot het gebruik van *De heer* of *Mevrouw*.

Onderstaande oude afkortingen in adresseringen worden niet meer gebruikt.

z.t. – zonder titel

s.t. (salvo titulo) – behoudens (uw) titel

s.s.t.t. (salvis titulis) – behoudens (uw) titels

s.h.e.t. (salvo honore et titulo) – behoudens (uw) eer en titel

Bij twijfel over de te gebruiken titulatuur is het beter om deze achterwege te laten.

Of u de titulatuur nu gebruikt of niet, let wel altijd op correcte spelling van de naam en de juiste initialen en vermelding van eventuele adellijke titels.

2 | Vorstelijke titulatuur

2.1 | Inleiding

Het Koninkrijk der Nederlanden is een constitutionele monarchie: het koningschap steunt op de Grondwet. De positie van de Koning is geregeld in de Grondwet, andere wetten en het ongeschreven staatsrecht. De Grondwet duidt het Nederlandse staatshoofd aan als ‘Koning’, ook als het een vrouw is.

In Nederland voeren de leden van de Koninklijke Familie een uit erfopvolging verkregen vorstelijke titulatuur. Deze titels en de daaraan verbonden predikaten zijn gebaseerd op de (Grond)wet en vastgesteld bij Koninklijk Besluit. Daarnaast bestaan er door een huwelijk met een mannelijk vorstelijk persoon verkregen ‘titres de courtoisie’, die door hoffelijk gewoonterecht zijn ontstaan. Alleen Máxima Zorreguieta is met ingang van haar huwelijk met de Prins van Oranje verheven in de Nederlandse adel, waarbij haar de titels *Prinses der Nederlanden* en *Prinses*

van Oranje-Nassau werden verleend, tezamen met het predicaat *Koninklijke Hoogheid*.

Verder wordt er nog onderscheid gemaakt tussen ‘lid van de Koninklijke Familie’ enerzijds en ‘lid van het Koninklijk Huis’ anderzijds. Zo is in de Grondwet (art. 39), zoals die in 1983 werd gewijzigd, bepaald dat de wet regelt welke leden van de Koninklijke Familie lid zijn van het Koninklijk Huis.

Wet lidmaatschap koninklijk huis

In de meest recente Wet lidmaatschap koninklijk huis, die van 30 mei 2002, is geregeld wie lid is van het Koninklijk Huis en welke titels daaraan verbonden zijn. Lid van het Koninklijk Huis zijn het staatshoofd, het afgetreden staatshoofd en zijn familieleden tot in de tweede graad, die derhalve voor troonopvolging in aanmerking komen. Zo blijven de twee oudste zonen van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet lid van het Koninklijk Huis totdat hun neef, de Prins van Oranje (Willem-Alexander), Koning wordt. De echtgenoten van de leden van het Koninklijk Huis zijn ook lid van het Koninklijk Huis. De Koning is hoofd van het Huis. Krachtens bovengenoemde wet hebben degenen

die in 2002 al lid waren van het Koninklijk Huis, de rechten die zij op dat moment al bezaten, behouden.

Als een mogelijke troonopvolger trouwt zonder dat de volksvertegenwoordiging daarvoor bij wet toestemming heeft gegeven, of indien de betrokkene niet om toestemming vraagt, verliest hij of zij het recht om op te volgen en ook zijn/haar lidmaatschap van het Koninklijk Huis.

Dat is bijvoorbeeld het geval geweest bij Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Friso, de tweede zoon van de Koningin, die in 2004 trouwde zonder officiële goedkeuring van het parlement, en bij Hunne Koninklijke Hoogheden Prinses Irene en Prinses Christina, respectievelijk in 1964 en in 1975. Zij blijven wel deel uitmaken van de Koninklijke Familie.

Ook Zijne Hoogheid Prins Pieter-Christiaan en Zijne Hoogheid Prins Floris maken geen deel meer uit van het Koninklijk Huis, omdat ze het parlement niet om toestemming hebben gevraagd voor hun huwelijk met mevrouw drs. A.T. van Eijk respectievelijk mevrouw mr. A.L.A.M. Söhngen; ze zijn nog wel lid van de Koninklijke Familie.

Volgens de Wet lidmaatschap koninklijk huis van 2002 wordt het lidmaatschap ook beëindigd als een lid het Nederlandschap verliest of als een lid bij Koninklijk Besluit ontslag wordt verleend.

Toekenning titels

Bij Koninklijk Besluit van 16 februari 1966 is bepaald dat de kinderen uit het huwelijk van Prinses Beatrix en Prins Claus de navolgende titels en namen zullen dragen:

- Zijne/Hare Koninklijke Hoogheid [naam] Prins/Prinses der Nederlanden, Prins/Prinses van Oranje-Nassau, jonkheer/jonkvrouw van Amsberg
- Tot 1983 kende de Grondwet de titel *Prins van Oranje* toe aan de ‘oudste zoon des Konings’. De oudste dochter die de vermoedelijke erfgename is van de Kroon, mocht daarentegen niet de titel *Prinses van Oranje* voeren. In de Wet van 30 mei 2002, waarin het lidmaatschap van het Koninklijk Huis en de daaraan verbonden titels geregeld is, is bepaald dat de vermoedelijke opvolger van de Koning de titel *Prins/Prinses van Oranje*

draagt. Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Willem-Alexander kreeg de titel *Prins van Oranje* in 1980 krachtens de toen vigerende Grondwet.

In dezelfde wet is ook opgenomen dat de vermoedelijke opvolger van de Koning, en de Koning die afstand heeft gedaan van het koningschap, de titel *Prins/Prinses der Nederlanden* draagt. Deze titel kan bij Koninklijk Besluit uitsluitend worden verleend aan de navolgende leden van het Koninklijk Huis:

- de echtgenoot of echtgenote van de Koning;
- kinderen geboren uit een huwelijk van de Koning;
- de echtgenoot of echtgenote van de vermoedelijke opvolger van de Koning;
- kinderen geboren uit een huwelijk van de vermoedelijke opvolger van de Koning;
- zij die krachtens artikel 4 van dezelfde wet lid zijn van het Koninklijk Huis.

Als iemand het lidmaatschap van het Koninklijk Huis verliest, wordt binnen drie maanden bij Koninklijk Besluit beslist welke titel hij of zij mag behouden.

- Bij Koninklijk Besluit van 25 januari 2002 werd Prinses Máxima verheven in de Nederlandse adel, waarbij haar de titels *Prinses der Nederlanden* en *Prinses van Oranje-Nassau* werden toegekend met het predicaat *Koninklijke Hoogheid*.
- Bij het huwelijk van Prins Constantijn en Laurentien Brinkhorst in 2001 heeft de Nederlandse regering besloten de verlening van deze niet-erfelijke prinsentitel te beperken. De kinderen van dit prinselijk paar voeren daarom alleen de adellijke titel *graaf/gravin van Oranje-Nassau van Amsberg*.
- Ook bij het huwelijk van Prins Friso met Mabel Wisse Smit werd bij Koninklijk Besluit van 19 maart 2004 bepaald dat hun kinderen de adellijke titel *graaf/gravin van Oranje-Nassau van Amsberg* mogen voeren.

Door het huwelijk in 1964 van Prinses Irene met Zijne Koninklijke Hoogheid Charles Hugues Prins de Bourbon de Parme voeren hun kinderen de adellijke titel *Prins/Prinses de Bourbon de Parme* met het daaraan verbonden predicaat *Zijne/Hare Koninklijke Hoogheid*. Bij Koninklijk

Besluit van 9 juni 2004 werden zij ingelijfd in de Nederlandse adel.

Bij Koninklijk Besluit van 2 januari 1967 werd bepaald dat aan de kinderen uit het huwelijk van Prinses Margriet en professor mr. Pieter van Vollenhoven de persoonlijke titel *Prins/Prinses van Oranje-Nassau* wordt verleend met het predicaat *Hoogheid*. Deze titel zal worden gevoerd vóór de geslachtsnaam van de vader, zodat deze kinderen zullen zijn:

- Zijne/Hare Hoogheid [naam] Prins/Prinses van Oranje-Nassau, van Vollenhoven
- Aan de kleinkinderen van Prinses Margriet en professor mr. Pieter van Vollenhoven is geen vorstelijke of adellijke titel toegekend. De kinderen van Prins Maurits en Prinses Marilène voeren de achternaam *Van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven*. De kinderen van de overige zonen voeren de achternaam *Van Vollenhoven*

De kinderen uit het huwelijk van Prinses Christina en de heer Jorge Guillermo hebben eveneens geen vorstelijke of adellijke titel.

2.2 | Overzicht leden van het Koninklijk Huis

Zoals reeds eerder vermeld maakt de wet onderscheid tussen Koninklijk Huis en Koninklijke Familie. Alle leden van het Huis zijn tevens lid van de Familie, maar andersom geldt dat niet.

De volgende personen zijn lid van het Koninklijk Huis (in protocollaire volgorde):

- Hare Majesteit de Koningin
- Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van Oranje (= Prins Willem-Alexander)
- Hare Koninklijke Hoogheid Máxima Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, mevrouw van Amsberg
- Hare Koninklijke Hoogheid Catharina-Amalia Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, jonkvrouw van Amsberg
- Hare Koninklijke Hoogheid Alexia, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, jonkvrouw van Amsberg
- Hare Koninklijke Hoogheid Ariane, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, jonkvrouw van Amsberg

- Zijne Koninklijke Hoogheid Constantijn
Prins der Nederlanden, Prins van Oranje-
Nassau, jonkheer van Amsberg
- Hare Koninklijke Hoogheid Laurentien
Prinses der Nederlanden, Prinses van
Oranje-Nassau, mevrouw van Amsberg
- Eloise gravin van Oranje-Nassau, jonkvrouw
van Amsberg
- Claus-Casimir graaf van Oranje-Nassau,
jonkheer van Amsberg
- Leonore gravin van Oranje-Nassau, jonk-
vrouw van Amsberg

- Hare Koninklijke Hoogheid Margriet Prinses
der Nederlanden, Prinses van Oranje-
Nassau, Prinses van Lippe-Biesterfeld
- Professor mr. Pieter van Vollenhoven

- Zijne Hoogheid Maurits Prins van Oranje-
Nassau, van Vollenhoven
- Hare Hoogheid Marilène Prinses van
Oranje-Nassau, van Vollenhoven
- Zijne Hoogheid Bernhard Prins van Oranje-
Nassau, van Vollenhoven
- Hare Hoogheid Annette Prinses van Oranje-
Nassau, van Vollenhoven

Na de aanvaarding van het koningschap door Prins Willem-Alexander zullen Prins Maurits en Prins Bernhard geen deel meer uitmaken van het Koninklijk Huis (de Wet lidmaatschap koninklijk huis vereist hiervoor een bloedverwantschap met de Koning in maximaal de tweede graad).

Gravin Eloise, graaf Claus-Casimir en gravin Leonore verliezen op dat moment eveneens hun lidmaatschap van het Koninklijk Huis, maar behouden hun recht op erfopvolging (de Grondwet vereist hiervoor een bloedverwantschap met de Koning in maximaal de derde graad).

Aangetrouwde leden Koninklijk Huis

De volgende aangetrouwde leden van het Koninklijk Huis zijn niet gerechtigd tot erfopvolging:

- Pieter van Vollenhoven, echtgenoot van Prinses Margriet, vanaf 10 januari 1967;
- Marilène van den Broek, echtgenote van Prins Maurits, vanaf 29 mei 1998;
- Annette Sekrève, echtgenote van Prins Bernhard, vanaf 6 juli 2000;
- Laurentien Brinkhorst, echtgenote van Prins Constantijn, vanaf 17 mei 2001;

- Máxima, Prinses der Nederlanden, echtgenote van Prins Willem-Alexander, vanaf 2 februari 2002.

Kinderen van leden van het Koninklijk Huis niet gerechtigd tot erfopvolging zijn:

- de kinderen van Prins Maurits en Prinses Marilène:
 - Anna van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven
 - Lucas van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven
 - Felicia van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven
- de kinderen van Prins Bernhard en Prinses Annette:
 - Isabella van Vollenhoven
 - Samuel van Vollenhoven
 - Benjamin van Vollenhoven

2.3 | Overzicht leden van de Koninklijke Familie, niet zijnde lid van het Koninklijk Huis

- Zijne Koninklijke Hoogheid Friso Prins van Oranje-Nassau
- Hare Koninklijke Hoogheid Mabel Prinses van Oranje-Nassau
 - Luana gravin van Oranje-Nassau van Amsberg
 - Zaria gravin van Oranje-Nassau van Amsberg
- Hare Koninklijke Hoogheid Irene Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, Prinses van Lippe-Biesterfeld
 - Zijne Koninklijke Hoogheid Carlos Prins de Bourbon de Parme
 - Hare Koninklijke Hoogheid Annemarie Prinses de Bourbon de Parme
 - Hare Koninklijke Hoogheid Margarita Prinses de Bourbon de Parme
 - Mr. Tjalling ten Cate
 - Julia ten Cate
 - Paola ten Cate

- Zijne Koninklijke Hoogheid Jaime Prins de Bourbon de Parme
- Hare Koninklijke Hoogheid Carolina Prinses de Bourbon de Parme

- Zijne Hoogheid Pieter-Christiaan Prins van Oranje-Nassau, van Vollenhoven
- Hare Hoogheid Anita Prinses van Oranje-Nassau, van Vollenhoven
 - Emma van Vollenhoven
 - Pieter van Vollenhoven

- Zijne Hoogheid Floris Prins van Oranje-Nassau, van Vollenhoven
- Hare Hoogheid Aimée Prinses van Oranje-Nassau, van Vollenhoven
 - Magali van Vollenhoven
 - Eliane van Vollenhoven

De kinderen van Prins Maurits en Prinses Marilène:

- Anna van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven
- Lucas van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven
- Felicia van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven

De kinderen van Prins Bernhard en Prinses

Annette:

- Isabella van Vollenhoven
- Samuel van Vollenhoven
- Benjamin van Vollenhoven

- Hare Koninklijke Hoogheid Christina Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, Prinses van Lippe-Biesterfeld
 - De heer Bernardo Guillermo en mevrouw Eva Prinz-Valdes
 - Isabel Guillermo
 - De heer Nicolás Guillermo
 - Mevrouw Juliana Guillermo

2.4 | Vorstelijke titels in Nederland

We kennen in Nederland de volgende vorstelijke titels:

- Koning/Koningin
- Prins/Prinses van Oranje
- Prins/Prinses der Nederlanden
- Prins/Prinses van Oranje-Nassau

Bij de bovenstaande titels hoort de volgende titulatuur:

- Zijne/Hare Majesteit
- Zijne/Hare Koninklijke Hoogheid
- Zijne/Hare Hoogheid

2.5 | Voorbeelden titulatuur en aanspreekvormen voor leden van de Koninklijke Familie met een vorstelijke titel

Hare Majesteit de Koningin

Hunne Koninklijke Hoogheden
De Prins van Oranje en Prinses Máxima der
Nederlanden

Hunne Koninklijke Hoogheden
Prins Friso en Prinses Mabel van Oranje-
Nassau

Hare Koninklijke Hoogheid
Prinses Margriet der Nederlanden en de
hooggeleerde heer professor mr. Pieter van
Vollenhoven

Hunne Hoogheden

Prins Maurits en Prinses Marilène van Oranje-Nassau, van Vollenhoven

Hunne Koninklijke Hoogheden

Prins Carlos en Prinses Annemarie de Bourbon de Parme

Aanspreekvormen:

- voor de Koningin: *Majesteit* of *Mevrouw*;
- voor Koninklijke Hoogheden: *Koninklijke Hoogheid**;
- voor Hoogheden: *Hoogheid**;
- voor professor mr. Pieter van Vollenhoven: *Meneer Van Vollenhoven*;
- voor leden van de familie zonder vorstelijke titel: *Meneer* (met achternaam) dan wel *Mevrouw* (zonder achternaam);
- voor ongehuwde vrouwelijke leden van de familie met de titel gravin: *Freule* of *Mevrouw*.

* Indien het om een vrouw gaat, kan ook volstaan worden met *Mevrouw*.

2.6 | Brieven aan leden van het Koninklijk Huis

Personen die zich schriftelijk willen wenden tot Hare Majesteit de Koningin of een ander lid van het Koninklijk Huis, behoren dat als volgt te doen:

- a Militairen: door tussenkomst van de Chef van het Militaire Huis van Hare Majesteit de Koningin. Zijn bureau is gevestigd op Paleis Noordeinde, Postbus 30412, 2500 GK Den Haag. Verder verwijzen wij naar de militaire voorschriften zoals die in gebruik zijn bij de diverse krijgsmachtonderdelen.
- b Burgers: rechtstreeks, dan wel door tussenkomst van het Particulier Secretariaat van Hare Majesteit de Koningin of van het betrokken lid van het Koninklijk Huis; zie de adressen hieronder.

De Koningin

Particulier Secretariaat van Hare Majesteit de Koningin
Paleis Noordeinde
Postbus 30412
2500 GK Den Haag

**De Prins van Oranje en Prinses Máxima der
Nederlanden**

Particulier Secretariaat van Hunne Koninklijke
Hoogheden de Prins van Oranje en Prinses
Máxima der Nederlanden
Paleis Noordeinde
Postbus 30412
2500 GK Den Haag

**Prinses Margriet der Nederlanden en professor. mr.
Pieter van Vollenhoven**

Particulier Secretariaat van Hare Koninklijke
Hoogheid Prinses Margriet der Nederlanden en
professor. mr. Pieter van Vollenhoven
Koninklijk Park 23
7315 AA Apeldoorn

**Prinsen en Prinsessen die niet over een eigen
secretariaat beschikken**

Particulier Secretariaat van de Prinsen
Paleis Noordeinde,
Postbus 30412
2500 GK Den Haag

Brieven of verzoekschriften aan Hare Majesteit
de Koningin of een ander lid van het Koninklijk
Huis kunnen in eigen stijl en eenvoudige

bewoordingen worden geschreven. De woorden *U* en *Uw* worden tegenwoordig bij voorkeur met een kleine letter geschreven: *u* en *uw*. Termen van overmatige vormelijkheid als *Hoogstderzelve*, *Hoge bestemming*, *Met diepe eerbied* en *Uw onderdanige dienaar en gehoorzame onderdaan* moeten worden vermeden.

3 | Adellijke titulatuur

3.1 | Inleiding

De Nederlandse adel werd in 1795 onder invloed van de denkbeelden van de Franse Revolutie in de Republiek afgeschaft.

Bij de vestiging van het Koninkrijk der Nederlanden in 1813/1815 werden de rechten bij Soeverein/Koninklijk Besluit onder Koning Willem I weer hersteld en verkreeg de adel een officiële status. Adeldom kon bij Soeverein Besluit verleend worden door erkenning, inlijving of verheffing. Men is pas van adel als deze is erkend door de staat.

In 1994 kwam de Wet op de adeldom tot stand, waarmee de bestaande praktijk werd gecodificeerd. Volgens deze wet kan adeldom nog steeds op de hiervoor genoemde manieren worden verleend, maar de mogelijkheden zijn aanzienlijk beperkt.

De autoriteit op dit gebied is de Hoge Raad van Adel.

De Hoge Raad van Adel is ingesteld in 1814 en is een van de Hoge Colleges van Staat. De taak van de Hoge Raad van Adel is het uitbrengen van advies aan diverse ministeries omtrent bijvoorbeeld naamgeving en titulatuur voor leden van het Koninklijk Huis, alle zaken betreffende de adel, namen van adellijke families, wapens, emblemen en vlaggen e.d.

Het adres van de Hoge Raad van Adel is:

Postbus 16325

2500 BH Den Haag

Telefoon: (070) 36 14 281

www.hogeraadvanadel.nl

Adeldom en erfelijkheid

Adellijke titulatuur komt alleen toe aan personen die van adel zijn. De vraag is: wanneer is iemand van adel? Dat is in twee gevallen zo:

- Indien aan iemand bij Koninklijk Besluit adeldom is verleend.
- Als iemands vader van adel is.

Adeldom vererft uitsluitend langs mannelijke lijn. Dit betekent dat vrouwen wel van adel

kunnen zijn, maar de adeldom zelf niet kunnen doorgeven. Bij kinderen die een adellijke vader hebben maar de geslachtsnaam van de moeder dragen, vervalt de adeldom.

Adellijke vaders kunnen sinds de inwerkingtreding van de Wet op de adeldom (op 1 augustus 1994; zie de volgende paragraaf) zowel aan wettige kinderen als aan natuurlijke adoptiefkinderen hun predicaat of titel doorgeven, mits aan twee voorwaarden wordt voldaan:

- 1 Het kind is geboren ná 1 augustus 1994.
- 2 Het kind draagt de (adellijke) geslachtsnaam van de vader.

Dit in tegenstelling tot daarvoor, toen alleen wettige kinderen van adel konden zijn.

Adeldom en huwelijk

Door huwelijk verkrijgt men geen adeldom, maar de echtgenote van een graaf, burggraaf of baron wordt uit hoffelijkheid in het maatschappelijk verkeer wel aangeduid als *gravin*, *burggravin* of *barones*. Dit gebeurt echter niet in officiële stukken en wordt (dus) ook niet vermeld in de registers van de burgerlijke stand. Evenmin is een dergelijke vermelding op andere documenten toegestaan.

Adelsrecht is voor een belangrijk deel ‘traditioneel’ gewoonterecht en gebaseerd op de oorspronkelijke notie van ‘huwelijk’: een verbintenis tussen een man en een vrouw.

Huwelijken tussen twee mannen of tussen twee vrouwen, en geregistreerde partnerschappen worden daarom in het adelsrecht niet als zodanig ‘erkend’.

Dat betekent dat noch een vrouw van een adellijke vrouw, noch een man van een adellijke man, de titel van haar/zijn echtgeno(o)t(e) mag gebruiken. Het gewoonterecht om dit wel te kunnen doen, betreft slechts huwelijken tussen personen van verschillend geslacht.

3.2 | Wet op de adeldom

Op 1 augustus 1994 is de Wet op de adeldom in werking getreden, na op 10 mei van dat jaar te zijn bekrachtigd (Staatsblad 1994, nr. 360).

Deze wet regelt aan wie en wanneer adeldom verleend kan worden.

De aanleiding voor de wetgever om zich in het onderwerp te verdiepen was het feit dat in de Grondwet van 1983 het artikel betreffende de adeldom (‘de Koning verleent adeldom’) was

vervallen en additioneel artikel XXV was geworden. Een dergelijke additionele bepaling houdt staatsrechtelijk in dat de ‘gewone’ wetgever (in tegenstelling tot de ‘grondwetgever’, die met een bijzondere procedure werkt) zich over het onderwerp dient te buigen. De minister verklaarde in de Memorie van toelichting:

‘Uitgangspunt is geweest, het beleid ten aanzien van adeldom en het vigerende adelsrecht te handhaven. De bestaande Koninklijke Besluiten, waarin het adelsrecht ligt opgesloten, blijven gehandhaafd. Er is van afgezien het adelsrecht als zodanig opnieuw te codificeren. Het adelsrecht moet naar mijn oordeel worden gezien als een historisch gegroeid instituut, dat alleen kan worden gehandhaafd als historisch instituut, maar dat zijn grondslag verliest als men zou trachten het naar eigentijdse denkbeelden te wijzigen of in te richten.’

De tekst van de Wet op de adeldom en opmerkingen van de Hoge Raad van Adel daaromtrent

Artikel 1

Adeldom wordt verleend bij Koninklijk Besluit. De verlening kan uitsluitend geschieden aan Nederlanders.

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 1

Dat adeldom bij Koninklijk Besluit wordt verleend is een bevestiging van de sedert 1814 bestaande praktijk. De mogelijkheid dat de Koning adeldom kan geven aan personen die de Nederlandse nationaliteit niet bezitten, is nu afgeschaft. Ook dit is in overeenstemming met de gevolgde gedragslijn, want er zijn slechts twee gevallen bekend waarin de Koning inderdaad van deze mogelijkheid gebruik heeft gemaakt: aan de hertog van Wellington is de titel prins van Waterloo verleend, en aan de graaf van Clancarty de titel markies van Heusden (K.B.'s van 8 juli 1815, nrs. 13 en 14). Overigens verliezen personen met een buitenlandse nationaliteit die tot de Nederlandse adel behoren, hun adeldom niet.

Artikel 2

- 1 De verlening van adeldom geschiedt door verheffing, inlijving of erkenning.
- 2 Verheffing in de adel bij Koninklijk Besluit kan uitsluitend plaatsvinden ten aanzien van leden van het Koninklijk Huis en van voormalige leden daarvan binnen drie maanden na verlies van het lidmaatschap van het Koninklijk Huis.

De verlening van de titels 'Prins (Prinses) der Nederlanden' en 'Prins (Prinses) van Oranje-Nassau' wordt bij of krachtens de

- Wet lidmaatschap koninklijk huis bepaald.
- 3 Inlijving in de Nederlandse adel kan slechts plaatsvinden ten aanzien van personen wier geslacht behoort tot de wettelijk erkende adel van een staat met een vergelijkbaar adelsstatuut en die het verzoek tot inlijving hebben gedaan
 - a tezamen met het verzoek tot verlening van het Nederlanderschap;
 - b tezamen met het afleggen van de verklaring ter verkrijging van het Nederlanderschap door optie;
 - c tezamen met het bereiken van de meerderjarigheid bij de verkrijging van het Nederlanderschap van rechtswege indien de vader van de verzoeker het Nederlanderschap niet van rechtswege heeft verkregen.
 - 4 Erkenning te behoren tot de Nederlandse adel kan uitsluitend plaatsvinden ten aanzien van personen die behoren tot een geslacht dat vóór 1795 reeds tot de inheemse adel behoorde.

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 2, lid 2

De laatste verheffing dateert van 1939; in 1953 heeft het kabinet bepaald dat verheffingen achterwege zouden

blijven. Nu heeft deze praktijk dus een wettelijke basis gekregen. Een uitzondering wordt gemaakt voor leden van het Koninklijk Huis. Hieronder dienen te worden verstaan de personen die gerechtigd zijn tot de troonsopvolging conform de Wet lidmaatschap koninklijk huis van 30 mei 2002 (Staatsblad 275).

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 2, lid 3

Inlijving wordt beperkt tot het moment van aanvraag van verkrijging van het Nederlanderschap, dan wel het uitsluitend verwerven van het Nederlanderschap met uitsluiting van een andere nationaliteit (optie).

Als tweede voorwaarde wordt gesteld dat de voor inlijving in aanmerking komende persoon behoort tot de wettelijk erkende adel van een land met een vergelijkbaar adelsstatuut. Onder 'adelsstatuut' verstaat men het geheel van regels, op grond waarvan adeldom verkregen wordt, vererfd wordt en verloren gaat. De meeste koninkrijken in Europa kennen een wettelijk erkende adel, maar niet altijd een vergelijkbaar adelsstatuut, bijvoorbeeld Groot-Brittannië.

Artikel 3

Adeldom gaat ook volgens de bestaande regelingen met betrekking tot adeldom over op buiten het huwelijk geboren kinderen.

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 3

Het feit dat adeldom ook overgaat op buiten het huwelijk geboren kinderen is door de Tweede Kamer bij amendement aan het oorspronkelijke wetsontwerp toegevoegd. Het betreft hier enerzijds door de (adellijke) vader erkende kinderen van een moeder, met wie hij niet getrouwd is. Het voormalige vereiste van wettige afstamming (dat wil zeggen: uit een huwelijk geboren of bij opvolgend huwelijk gewettigd) komt hiermee te vervallen. De Wet geeft niet aan voor welke buiten het huwelijk geboren kinderen dit artikel geldt. De minister heeft in de Eerste Kamer verklaard dat het in redelijkheid slechts betrekking kan hebben op kinderen die geboren zijn ná het in werking treden van de Wet. Erkende kinderen die vóór 1 augustus 1994 zijn geboren, zouden dus geen adeldom verwerven.

Anderzijds betreft het hier adoptiefkinderen, kinderen die door een vonnis van de Rechtbank in een familierechtelijke betrekking met de adoptiefouders zijn komen te staan, maar geen afstammeling van beide ouders zijn. De minister heeft zich niet uitgesproken op welke adoptiefkinderen het artikel betrekking heeft. De belangrijke data in het leven van een adoptiefkind zijn: de geboorte en de datum dat de rechter de adoptie uitspreekt. Niet eerder dan twee jaren en niet later dan vijf (vóór de wetswijziging van 1 oktober 1998: drie) jaren ná de dag waarop het

adoptiefkind meerderjarig (achttien jaar; vóór 1 januari 1988: 21 jaar) is geworden, kan het de adoptie herroepen. Vóór de datum van vijf jaren nadat de geadopteerde meerderjarig is geworden, is de adoptie dus geen definitieve aangelegenheid. Een vóór die datum afgegeven verklaring van adeldom zou in een later stadium weer kunnen dienen te worden ingetrokken. Dit is in strijd met het karakter van adeldom.

Daarnaast is er nog een derde categorie kinderen, op wie artikel 3 van toepassing is. Deze betreft kinderen voor wie een gerechtelijke vaderschapsvaststelling heeft plaatsgevonden, maar die niet door de (adellijke) vader zijn erkend. Bij meerderjarigheid kan een 'van rechtswege erkend kind' voor de adellijke geslachtsnaam kiezen, waarbij dan tevens de adeldom overgaat (vergelijk art. 1:5, lid 2 Burgerlijk Wetboek). De Raad van State heeft op 5 januari 2005 in de zogenaamde Zeeuwse adoptiezaak in hoogste instantie uitspraak gedaan dat de Wet op de adeldom geen terugwerkende kracht heeft. De Raad overwoog dat artikel 3 alleen betrekking heeft op buiten het huwelijk geboren kinderen, die geboren zijn ná 1 augustus 1994 en dat geen onderscheid gemaakt dient te worden tussen natuurlijke kinderen en adoptiekinderen.

Artikel 4

Bij de verlening van adeldom zijn taxa verschuldigd. Bij algemene maatregel van bestuur worden nadere regels omtrent de taxa gesteld.

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 4

Het Koninklijk Besluit van 26 maart 1982, nr. 8 (Staatsblad 216), houdende verhoging van de taxa wegens verlening van adeldom wordt gehandhaafd en kan bij Koninklijk Besluit worden gewijzigd. Naar aanleiding van dit besluit is in het verleden discussie ontstaan of een dergelijke bepaling wel bij Koninklijk Besluit kon worden gewijzigd of dat dit — aangezien het belastingheffing betreft — bij wet diende te geschieden. Aan deze discussie is nu een einde gekomen.

Artikel 5

Adeldom wordt vermeld op officiële documenten waar dit vereist is, tenzij de betrokken persoon verzoekt de vermelding achterwege te laten of te verwijderen.

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 5

Dit artikel is ook door een amendement in de Wet gekomen. Het doelt op het opnemen van titels en predikaten op paspoorten, rijbewijzen, dagvaardingen, belastingbiljetten enzovoort. Naar de minister in de

Tweede Kamer meedeelde, betreft het hier bepalingen in een groot aantal verschillende regelingen. De minister raadde daarom af om dit amendement aan te nemen.

Artikel 6

- 1 Er is een Hoge Raad van Adel.
- 2 De Raad heeft tot taak Onze Minister van Binnenlandse Zaken te adviseren over verzoeken tot verlening van adeldom.
- 3 De Raad is samengesteld uit vijf leden, die bij Koninklijk Besluit worden benoemd en ontslagen.

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 6

Door dit artikel heeft de Hoge Raad van Adel na 180 jaar een wettelijke basis gekregen. Lid 2 vermeldt alleen de verplichting van de minister de Raad te horen bij (individuele) verzoeken om verlening van adeldom en niet bij verandering van bestaande algemene regelingen. Verwacht mag echter worden dat de Raad conform de bestaande praktijk ook in dit laatste geval – afgezien van de taken van de Raad die niet in deze Wet vermeld worden – om advies gevraagd zal worden.

Artikel 7

- 1 De artikelen 2 en 3 van het Koninklijk Besluit van 12 mei 1886, nr. 48, vervallen.

- 2 De bestaande regelingen met betrekking tot adeldom en de Hoge Raad van Adel kunnen worden gewijzigd bij algemene maatregel van bestuur.

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 7

In verband met het vorige artikel was er geen behoefte meer aan de artikelen 2 en 3 van het Koninklijk Besluit van 12 mei 1886 (lees: 1866), nr. 48, zoals lid 1 verklaart.

Lid 2 heeft betrekking op de discussie omtrent de status van de soevereine en Koninklijke Besluiten van vóór de inwerkingtreding van de Grondwet van 1848, namelijk of het hier wettelijke bepalingen in formele zin betreft of algemene maatregelen van bestuur: in het eerste geval zouden deze alleen bij de wet kunnen worden gewijzigd, in het tweede bij algemene maatregel van bestuur. Het lid heeft de vraag nu in laatstgenoemde zin beantwoord.

Artikel 8

Inlijving in de Nederlandse adel kan plaatsvinden ten aanzien van personen wier geslacht behoort tot de wettelijk erkende adel van een staat met een vergelijkbaar adelsstatuut en daartoe een verzoek om inlijving hebben gedaan binnen vijf jaar na de datum van inwerkingtreding van deze wet.

Opmerking van de Hoge Raad van Adel bij artikel 8

Dit is een overgangsbepaling betreffende inlijving. Hier wordt dus indiening van het verzoek gedurende vijf jaar niet gekoppeld aan de tijdstippen, vermeld in artikel 2, lid 3 sub a, b en c. Wel dient men te behoren tot de wettelijk erkende adel van een staat met een vergelijkbaar adelsstatuut (hetzelfde vereiste dat artikel 2 lid 3 stelt). De Hoge Raad van Adel had dit laatste vereiste niet voorgesteld (en ook niet bedoeld) bij de formulering van dit aan het oorspronkelijke wetsontwerp toegevoegde artikel. De werking van dit artikel beperkte zich dus tot herkomst uit de in het commentaar op dit artikel 2 lid 3 vermelde landen.

Artikel 9

Deze wet kan worden aangehaald als Wet op de adeldom.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

3.3 | Adellijke titels en predicaten

De Nederlandse adellijke families zijn opgenomen in het Nederland's Adelsboek, uitgegeven door het Centraal Bureau voor Genealogie te Den Haag.

Mannen dragen dezelfde titel als hun vader, dan wel een lagere of het predicaat *jonkheer*. (Een en ander is afhankelijk van hetgeen bij de toekenning van de titel is bepaald; zie voor de afzonderlijke families het Nederland's Adelsboek.)

Voor vrouwen geldt hetzelfde, met dien verstande dat de dochter van een ridder altijd jonkvrouw is. De zonen en dochters van een jonkheer zijn altijd jonkheer respectievelijk jonkvrouw.

Adellijke titels en predicaten

	<i>man</i>	<i>vrouw</i>	<i>titulatuur</i>
<i>titels</i>	prins	prinses	Zijne/Hare Koninklijke Hoogheid of Zijne/Hare Hoogheid
	graaf	gravin	Hooggeboren heer/vrouwe
	burggraaf	burggravin	Hooggeboren heer/vrouwe

	<i>man</i>	<i>vrouw</i>	<i>titulatuur</i>
	baron	barones	Hoogwelgeboren heer/ vrouwe
	ridder		Hoogwelgeboren heer
<i>predicaten</i>	jonkheer	jonkvrouw	Hoogwelgeboren heer/ vrouwe

3.4 | Adellijke titulatuur

Bij gebruik van *hooggeboren* en *hoogwelgeboren* vervalt alle andere titulatuur, tenzij de geadresseerde uit hoofde van zijn/haar functie of rang recht heeft op de titel *Excellentie*. In dat geval kan men de adellijke titulatuur achterwege laten (maar niet de adellijke titel of het adellijke predicaat).

- Zijne Excellentie
Jonkheer mr. A. van den Santheuvel
Minister van Staat

Het vermelden van *De heer* of *Mevrouw* voor de adellijke titel of het adellijke predicaat is onjuist.

Dus niet: De hoogwelgeboren heer
De heer jonkheer A. van den
Santheuvel

maar: De hoogwelgeboren heer
Jonkheer A. van den Santheuvel

Titels worden niet afgekort, maar de predicaten *jonkheer* en *jonkvrouw* kunnen eventueel worden afgekort tot respectievelijk *jhr.* en *jkvr.*

De vormen *jonkvrouwe* en *baronesse* (dus met een *e* op het eind) worden door de Hoge Raad van Adel achterwege gelaten.

Adellijke titels en predicaten worden volgens onderstaande regels gecombineerd met iemands initialen en de eventuele ambtelijke titels en graden:

- a Initialen staan ná het predikaat of vóór de titel:
 - Jonkheer A. van den Santheuvel
 - D. graaf van der Duyn
- b Titels verbonden aan een graad in het wetenschappelijk onderwijs en hoger

beroepsonderwijs staan altijd direct vóór de initialen (zie ook paragraaf 4.2):

- Jonkheer mr. A. van den Santheuvel
- Ir. D. graaf van der Duyn
- Jonkheer bc. A. van den Santheuvel
(bc. = toegekende titel baccalaureus in het hoger beroepsonderwijs)

c Graden verworven in het wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs staan altijd geheel achteraan (zie ook paragraaf 4.2):

- Jonkheer A. van den Santheuvel MA
(= Master of Arts)
- Jonkheer W. van den Santheuvel LLM
(= Master of Laws)
- D. graaf van der Duyn MSc (= Master of Science)
- Jonkheer A. van den Santheuvel BBA
(= Bachelor of Business Administration)
- D. graaf van der Duyn BEc (= Bachelor of Economics)

d Ambtstitels en militaire rangen worden altijd geheel vooraan geplaatst:

- Professor jonkheer mr. A. van den Santheuvel

- Professor dr. D. graaf van der Duyn
- Majoor jonkheer A. van den Santheuvel
- Kolonel A. graaf van der Duyn

3.5 | Wijze van adresseren

In deze paragraaf worden de volgende wijzen van adressering behandeld:

- 1 bij een man;
- 2 bij een ongehuwde vrouw;
- 3 bij een gehuwde vrouw;
- 4 bij een echtpaar;
- 5 bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleven;
- 6 bij een weduwe.

Adressering bij een man

Een graaf krijgt de titulatuur *De hooggeboren heer*; alle andere adellijke titels en predicationen krijgen *hoogwelgeboren*.

- De hoogwelgeboren heer
Jonkheer A. van den Santheuvel

- De hoogwelgeboren heer
B. ridder Alewijn
- De hoogwelgeboren heer
C. baron de Raet
- De hooggeboren heer
D. graaf van der Duyn

Met toevoeging van de titels die verbonden zijn
aan een graad in het hoger onderwijs:

- De hoogwelgeboren heer
Jonkheer mr. A. van den Santheuvel
- De hoogwelgeboren heer
Drs. B. ridder Alewijn
- De hoogwelgeboren heer
Ir. C. baron de Raet
- De hooggeboren heer
Dr. F. graaf van der Duyn
- De hooggeboren heer
Ing. R. graaf van der Duyn

- De hoogwelgeboren heer
Bc. F. ridder Alewijn

Met toevoeging van een graad in het wetenschappelijke en hoger beroepsonderwijs:

- De hoogwelgeboren heer
Jonkheer A. van den Santheuvel MA
- De hooggeboren heer
F. graaf van der Duyn MSc
- De hoogwelgeboren heer
F. ridder Alewijn BBA (= Bachelor of Business Administration)
- De hooggeboren heer
D. graaf van der Duyn LLB (= Bachelor of Laws)

Een ambtstitel komt vóór de naam.

- De hoogwelgeboren heer
Professor jonkheer mr. dr. A. van den Santheuvel
- De hoogwelgeboren heer
Professor dr. B. ridder Alewijn

- De hoogwelgeboren heer
Kolonel ir. C. baron de Raet
- De hooggeboren heer
Kapitein D. graaf van der Duyn MA
- De hoogwelgeboren heer
Dominee drs. B. ridder Alewijn

Indien het ambt of de functie recht geeft op gebruik van *Zijne Excellentie*, kan men de titulatuur *hooggeboren* en *hoogwelgeboren* achterwege laten.

- Zijne Excellentie
Jonkheer mr. A. van den Santheuvel
Minister van Buitenlandse Zaken
- Zijne Excellentie
D. graaf van der Duyn
Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken
- Zijne Excellentie
C. baron de Raet
Minister van Staat

- Zijne Excellentie
Dr. B. ridder Alewijn
Grootmeester van het Huis van
Hare Majesteit de Koningin

- Zijne Excellentie
Jonkheer A. van den Santheuvel
Harer Majesteits Buitengewoon en
Gevolmachtigd Ambassadeur te Londen

Bij militairen geldt:

- Bij alle rangen tot en met generaal-majoor/
schout-bij-nacht gebruikt men de adellijke
titulatuur.
- Vanaf de rang luitenant-generaal/vice-
admiraal gebruikt men *Zijne Excellentie*.

Indien het Wapen of dienstvak niet bekend is, dient de militaire rang vóór de adellijke titel of het predicaat vermeld te worden. Maar een aanduiding als *Majoor der Cavalerie* dient ná de naam geplaatst te worden.

- De hooggeboren heer
D. graaf van der Duyn
Majoor der Cavalerie

- De hoogwelgeboren heer
Commandeur jonkheer A. van den
Santheuvel

- De hoogwelgeboren heer
B. ridder Alewijn
Wachtmeester der Cavalerie

- De hoogwelgeboren heer
Reserve-luitenant-kolonel mr. C. baron
de Raet

- De hoogwelgeboren heer
Luitenant-kolonel jonkheer A. van den
Santheuvel MA

- De hoogwelgeboren heer
C. baron de Raet
Generaal-majoor der Cavalerie
Plaatsvervangend Commandant Landstrijd-
krachten

- Zijne Excellentie
D. graaf van der Duyn
Generaal der Artillerie
Adjutant i.b.d. van Hare Majesteit de
Koningin

Chef der Strijdkrachten
(i.b.d. = in buitengewone dienst)

- Zijne Excellentie
Viceadmiraal jonkheer A. van den
Santheuvel
Commandant Zeestrijdkrachten

Adressering bij een ongehuwde vrouw

Volgens oud gebruik zou de ongehuwde vrouw, indien zij een titel voert, behalve met deze titel tevens aangeduid moeten worden met het predicaat *jonkvrouw*. De Hoge Raad van Adel heeft recentelijk echter aangegeven dat deze vorm in strijd is met het besluit van de Soevereine Vorst van 13 februari 1815, nr. 60, lid 2, waaruit volgt dat leden van de Nederlandse adel het predicaat *jonkheer/jonkvrouw* voeren, tenzij hem/haar een titel is verleend.

Een gravin krijgt de titulatuur *De hooggeboren vrouwe*; alle andere adellijke titels en predicaten krijgen *hoogwelgeboren*. Een dochter van een adellijk persoon met de titel *ridder* krijgt echter alleen het predicaat *jonkvrouw*, dat wordt geplaatst vóór de initialen.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw B. Alewijn
(vader heeft de titel *ridder*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw A. van den Santheuvel
- De hoogwelgeboren vrouwe
C. barones de Raet
- De hooggeboren vrouwe
D. gravin van der Duyn

Met toevoeging van de titel die verbonden is aan een graad in het wetenschappelijke en hoger beroepsonderwijs.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw mr. A. van den Santheuvel
- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw drs. B. Alewijn
(vader heeft de titel *ridder*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Ir. C. barones de Raet

- De hooggeboren vrouwe
Dr. D. gravin van der Duyn
- De hooggeboren vrouwe
Ing. D. gravin van der Duyn
- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw bc. F. Alewijn
(vader heeft de titel *ridder*)

Met toevoeging van een graad in het wetenschappelijke en hoger beroepsonderwijs:

- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw A. van den Santheuvel MA
- De hooggeboren vrouwe
D. gravin van der Duyn MSc
- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw A. van den Santheuvel BBA
(= Bachelor of Business Administration)
- De hoogwelgeboren vrouwe
C. barones de Raet LLB (= Bachelor of Laws)

- De hooggeboren vrouwe
D. gravin van der Duyn B Eng (= Bachelor of Engineering)

Een ambtstitel komt vóór de naam.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Professor jkvr. mr. dr. A. van den Santheuvel
- De hoogwelgeboren vrouwe
Ritmeester jkvr drs. B. Alewijn
- De hoogwelgeboren vrouwe
Professor dr. C. barones de Raet
- De hooggeboren vrouwe
Professor dr. D. gravin van der Duyn MA

Indien het ambt of de functie recht geeft op gebruik van *Hare Excellentie*, kan men de titulatuur *hooggeboren* en *hoogwelgeboren* achterwege laten.

- Hare Excellentie
Jonkvrouw mr. A. van den Santheuvel
Minister van Staat

- Hare Excellentie
Ir. C. barones de Raet
Staatssecretaris van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie
- Hare Excellentie
Mr. D. gravin van der Duyn
Grootmeesteres van Hare Majesteit de
Koningin

Bij militairen geldt:

- Bij alle rangen tot en met generaal-majoor/
schout-bij-nacht gebruikt men de adellijke
titulatuur.
- Vanaf de rang luitenant-generaal/viceadmi-
raal gebruikt men *Hare Excellentie*.

Indien het Wapen of dienstvak niet bekend is,
dient de militaire rang vóór de adellijke titel of
het predicaat vermeld te worden. Maar een
aanduiding als *Majoor der Koninklijke Marechaus-
see* dient ná de naam geplaatst te worden.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Kapitein ter zee jkvr. A. van den Santheuvel

- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw mr. B. Alewijn
Majoor der Koninklijke Marechaussee

- De hoogwelgeboren vrouwe
Luitenant-kolonel drs. C. barones de Raet

- De hooggeboren vrouwe
D. gravin van der Duyn
Majoor der Cavalerie

- Hare Excellentie
Luitenant-generaal jonkvrouw A. van den
Santheuvel MA

- Hare Excellentie
Luitenant-generaal D. gravin van der Duyn
Commandant Landstrijdkrachten

Adressering bij een gehuwde vrouw

Door huwelijk verkrijgt een vrouw geen adel-
dom. De echtgenote van een prins, graaf of
baron wordt evenwel uit hoffelijkheid in het
maatschappelijke verkeer aangeduid als *prinses*,
gravin, *burggravin* of *barones*. De echtgenote van
een jonkheer of ridder is *mevrouw*.

De titulatuur van een gehuwde vrouw is derhalve die welke behoort bij de adellijke titel of het predicaat van de echtgenoot.

Haar eigen voorletters kunnen aan de titel voorafgaan (bij *gravin*, *burggravin* of *barones*) of op *mevrouw* volgen (bij echtgenote van ridder of jonkheer). Op de achternaam van haar echtgenoot – gescheiden door een streepje – volgt haar eigen achternaam.

Indien de vrouw zelf ook van adel is, dan volgen na de naam van haar echtgenoot haar eigen titel en eigen achternaam. Het predicaat *jonkvrouw* wordt echter in zo'n geval niet meer vermeld, daar het predicaat in beginsel alleen wordt gebruikt indien men ongehuwd is.

Formeel is het echter niet fout het predicaat te blijven voeren. Op persoonsstukken waar de eigen naam wordt gevoerd blijft het predicaat dan ook vermeld.

Het is natuurlijk mogelijk dat de vrouw vóór haar huwelijk een hogere titel voerde dan haar man of dat haar man niet van adel is. In zo'n geval is toch op haar de titulatuur van toepassing die bij de echtgenoot 'hoort'. Bij afzonderlijke vermelding zou de titulatuur gebruikt mogen worden

waarop ze krachtens haar eigen adellijke titel recht heeft.

Indien een gehuwde vrouw, zelf van adel, kiest voor het voeren van haar eigen naam, wordt haar titel vermeld. Het predicaat *jonkvrouw* wordt over het algemeen niet vermeld. Indien zij geen titel heeft, wordt zij aangeduid als *mevrouw*.

De volgende voorbeelden gelden als de vrouw zelf niet van adel is.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw Z. van den Santheuvel-de Vries
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw S. Alewijn-Groot
(echtgenoot heeft titel *ridder*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
R. barones de Raet-Jansen
- De hooggeboren vrouwe
E. gravin van der Duyn-van Dijk

Met toevoeging van de titels die verbonden zijn aan een graad in het wetenschappelijke of hoger beroepsonderwijs.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw drs. Z. van den Santheuvel-
de Vries
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw ir. S. Alewijn-Groot
(echtgenoot heeft titel *ridder*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mr. R. barones de Raet-Jansen
- De hooggeboren vrouwe
Dr. E. gravin van der Duyn-van Dijk
- De hooggeboren vrouwe
Ing. D. gravin van der Duyn-van Dijk
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw bc. B. Alewijn-Groot
(echtgenoot heeft titel *ridder*)

Met toevoeging van een graad in het wetenschappelijke en hoger beroepsonderwijs:

- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw Z. van den Santheuvel-
de Vries MA
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)
- De hooggeboren vrouwe
E. gravin van der Duyn-van Dijk MSc
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw Z. van den Santheuvel-de Vries
BBA
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw S. Alewijn-Groot B Health
(= Bachelor of Health)
(echtgenoot heeft titel *ridder*)
- De hooggeboren vrouwe
E. gravin van der Duyn-van Dijk BBA

Een ambtstitel komt vóór de naam.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw professor dr. V. van den Santheu-
vel-de Vries
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw professor dr. K. Alewijn-Groot
(echtgenoot heeft titel *ridder*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw professor dr. L. barones de
Raet-Jansen
- De hooggeboren vrouwe
Mevrouw professor dr. N. gravin van der
Duyn-van Dijk

Indien het ambt of de functie recht geeft op gebruik van *Hare Excellentie*, kan men de de titulatuur *hooggeboren* en *hoogwelgeboren* achterwege laten.

- Hare Excellentie
Mevrouw V. van den Santheuvel-de Vries
Minister van Sociale Zaken en Werk-
gelegenheid
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)

- Hare Excellentie
Mevrouw S. Alewijn-Groot MA
Grootmeesteres van Hare Majesteit de
Koningin
(echtgenoot heeft titel *ridder*)

- Hare Excellentie
Mr. R. barones de Raet-Jansen
Staatssecretaris van Justitie

- Hare Excellentie
Dr. V. gravin van der Duyn-van Dijk
Harer Majesteits Buitengewoon en
Gevolmachtigd Ambassadeur te Londen

Bij militairen geldt:

- Bij alle rangen tot en met generaal-majoor/
schout-bij-nacht gebruikt men de adellijke
titulatuur.
- Vanaf de rang luitenant-generaal/vice-
admiraal gebruikt men *Hare Excellentie*.

Indien het Wapen of dienstvak niet bekend is, dient de militaire rang vóór de adellijke titel of het predicaat vermeld te worden. Maar een aanduiding als *Majoor der Koninklijke Marechaussee* dient ná de naam geplaatst te worden.

Het een en ander is identiek aan de regels die voor een man gelden.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Kapitein ter zee mevrouw A. van den
Santheuvel-de Vries
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw B. Alewijn-Groot
Majoor der Koninklijke Marechaussee
(echtgenoot heeft titel *ridder*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Luitenant-kolonel drs. C. barones de
Raet-Jansen
- De hooggeboren vrouwe
D. gravin van der Duyn-van Dijk
Majoor der Cavalerie
- Hare Excellentie
Mevrouw luitenant-generaal A. van den
Santheuvel-de Vries MA (echtgenoot heeft
predicaat *jonkheer*)

Als de vrouw zelf van adel is en haar man ook, is het gebruik van de titulatuur identiek aan bovenvermelde voorbeelden van vrouwen die niet van adel zijn. Daarom geven we slechts enkele voorbeelden waarin de vermelding van haar eigen titel wordt aangegeven. Het predicaat *jonkvrouw* wordt in deze gevallen niet meer vermeld.

Het is natuurlijk mogelijk dat de vrouw vóór haar huwelijk een hogere titel voerde dan haar man. In zo'n geval wordt over het algemeen de titulatuur toegepast die bij de echtgenoot 'hoort'. Men mag echter bij afzonderlijke vermelding ook de titulatuur gebruiken waarop ze krachtens haar eigen adellijke titel recht heeft.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw B. van den Santheuvel-Alewijn
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)
(predicaat *jonkvrouw* behorende bij de naam
Alewijn wordt niet vermeld)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw C. van den Santheuvel-barones de
Raet
(echtgenoot heeft predicaat *jonkheer*)

- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw D. Alewijn-gravin van der Duyn
(echtgenoot heeft titel *ridder*)
of
- De hooggeboren vrouwe
Mevrouw D. Alewijn-gravin van der Duyn
- De hoogwelgeboren vrouwe
B. barones de Raet-van den Santheuvel
(predicaat *jonkvrouw* behorende bij de naam
Van den Santheuvel wordt niet vermeld)
- De hooggeboren vrouwe
Dr. C. gravin van der Duyn-barones de Raet

De volgende voorbeelden gelden indien een vrouw gehuwd is en haar eigen naam voert.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw B. Alewijn
(predicaat *jonkvrouw* behorende bij de naam
Alewijn wordt niet vermeld)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Dr. C. barones de Raet

Als de vrouw van adel is maar de man niet, vervalt haar eigen adellijke titulatuur in het geval zij de naam van de echtgenoot voert.

- Mevrouw C. de Ruiter-barones de Raet
- De weledelgestrengste vrouwe
Mevrouw mr. A. Jansen-van den Santheuvel
- Hare Excellentie
Mevrouw drs. D. de Boer-gravin van der Duyn
Staatssecretaris van Defensie

Gescheiden vrouwen die vóór hun huwelijk bij hun meisjesnaam het predicaat *jonkvrouw* voerden, en na de scheiding weer hun meisjesnaam aannamen, werden voorheen niet langer met *jonkvrouw* aangeduid, maar met *mevrouw*. Het huidige standpunt van de Hoge Raad van Adel is, dat het vanuit adelsrechtelijk oogpunt niet correct is om een adellijke vrouw vanwege haar persoonlijke maatschappelijke situatie het kenmerk van adeldom te ontnemen. In alle gevallen zal zij dus weer haar adellijke titel of predicaat mogen voeren.

Adressering bij een echtpaar (man en vrouw)

De titulatuur van een echtpaar (man en vrouw) is die welke behoort bij de titel of het predicaat van de echtgenoot. Functies en eventuele academische graden mogen worden weggelaten.

De achternaam van de man wordt gevolgd door de meisjesnaam van de echtgenote, eventueel voorafgegaan door haar eigen titel. (Het predicaat *jonkvrouw* wordt niet meer vermeld.)

Wanneer het echtpaar meer formeel dient te worden aangeschreven, vanwege een bepaalde functie van één der echtgenoten, worden voorletters, eventuele academische graden of functies wel vermeld.

De titulatuur van de vrouw strekt zich nimmer uit tot die van haar echtgenoot.

Indien een gehuwde vrouw, zelf van adel, kiest voor het voeren van haar eigen naam, wordt haar titel vermeld. Het predicaat *jonkvrouw* wordt niet vermeld. Indien zij geen titel heeft, wordt zij aangeduid als *mevrouw*.

- De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Jonkheer en mevrouw van den Santheuvel-
van Dorp

- De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Jonkheer en mevrouw van den Santheuvel-
barones de Raet
- De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Ridder en mevrouw Alewijn-de Vries
- De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Baron en barones de Raet-van Rossem
- De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Baron en barones de Raet-gravin van der
Duyn
- De hooggeboren heer en vrouwe
Graaf en gravin van der Duyn-barones de
Raet
- De hooggeboren heer en vrouwe
Graaf en gravin van der Duyn-de Vries

De volgende voorbeelden gelden indien de meisjesnaam van de echtgenote niet bekend is. Nu worden de initialen van de man toegevoegd.

- De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Dr. C. baron en barones de Raet

- De hoogwelgeboren heer en vrouwe
A. ridder en mevrouw Alewijn MA
- De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Jonkheer en mevrouw mr. A. van den
Santheuvel
- De hooggeboren heer en vrouwe
Kolonel A. graaf en gravin van der Duyn

In de volgende voorbeelden is de functie vermeld.

- Zijne Excellentie
Mr. C. baron de Raet
Minister van Buitenlandse Zaken en
Barones de Raet-Hissink
(of: De hoogwelgeboren vrouwe
Barones de Raet-Hissink)
- De hoogwelgeboren heer
Jonkheer A. van den Santheuvel
Burgemeester van Amsterdam en
Mevrouw van den Santheuvel-barones
de Raet
(of: De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw Van den Santheuvel-barones de
Raet)

- Hare Excellentie
Mr. Y. gravin van der Duyn-van Wijk
Grootmeesteres van H.M. de Koningin en
Drs. D. graaf van der Duyn
(of: De hooggeboren heer drs. D. graaf van
der Duyn)

- Hare Excellentie
Mevrouw W. van den Santheuvel-
Groenewegen MSc
Minister van Onderwijs, Cultuur en Weten-
schap en
Jonkheer A. van den Santheuvel B Eng
(of: De hoogwelgeboren heer jonkheer A. van
den Santheuvel B Eng)

- De hoogwelgeboren vrouwe
T. barones de Raet-van den Berg
Presidente van de Vereniging Buurtwerk en
C. baron de Raet BEc
(of: De hoogwelgeboren heer C. baron de
Raet BEc)

Indien de vrouw van adel is maar de echtgenoot niet, dan volgt de vrouw de titulatuur van haar man. Haar titel (niet het predicaat *jonkvrouw*) wordt echter wel vermeld in de adressering.

- De weledelgestrenghe heer en vrouwe
De heer en mevrouw Van Kampen-barones
de Raet

- De weledelzeergeleerde heer en vrouwe
Dr. W. den Hartog
Voorzitter van de Raad van Bestuur
CENDO Nederland N.V. en
Mevrouw D. den Hartog-gravin
van der Duyn

Adressering bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleven

Indien er sprake is van een huwelijk of geregistreerd partnerschap tussen twee mannen of twee vrouwen, dan wel van twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleving, is de aanschrijfvorm persoonsgebonden.

De partner volgt nooit de titulatuur van de eerst vermelde persoon. Een adellijke titel en de daaraan verbonden titulatuur zal ook niet overgaan op de partner.

- Zijne Excellentie
Mr. A. baron de Raet
Minister van Financiën en
De weledelgestrenghe heer ir. J.A. Hartevelt
- De hoogwelgeboren vrouwe
T.J. barones de Raet en
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw mr. A. Klaassen

Adressering bij een weduwe

De titulatuur van een weduwe is die welke behoort bij de titel van haar overleden echtgenoot. Voor deze personen kunnen dezelfde regels als voor gehuwde vrouwen aangehouden worden. Weduwen van tot de adel behorende personen worden tegenwoordig niet meer met *douairière* aangeschreven, behalve een enkele keer in overlijdensannonces.

- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw A. van den Santheuvel-Jansen
(echtgenoot had predicaat *jonkheer*)
- De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw D. Alewijn-gravin van der Duyn
(echtgenoot had titel *ridder*)

- De hoogwelgeboren vrouwe
Drs. A. barones de Raet-van den Santheuvel
- De hooggeboren vrouwe
F. gravin van der Duyn-Groot
- Douairière J.C. baron de Raet
(naam en initialen echtgenoot; meisjesnaam
wordt niet vermeld)

4 | Ambtelijke titulatuur

4.1 | Inleiding

Ambtelijke titulatuur is van toepassing op personen die werkzaam zijn in een overheidsorganisatie, een geestelijk ambt bekleden of een ambtstitel hebben verkregen als gevolg van de positie die ze bekleden. De titulatuur verbonden aan de ambtelijke functie is gerelateerd aan de positie die men binnen het ambtelijke apparaat of de organisatie bekleedt en aan de aard van de organisatie. Denk daarbij bijvoorbeeld aan: regering, ministeries, rechterlijke macht, geestelijkheid, provincies, gemeenten, krijgsmacht en universiteiten.

4.2 | Titulatuur verbonden aan een specifiek ambt of specifieke rang

In deze paragraaf geven we een algemeen overzicht van deze titulatuur. Hierin zijn de vormen alfabetisch gerangschikt (de woorden

de, zijne en hare tellen bij de alfabetisering niet mee). In bijlage III wordt besproken welke titulatuur bij welke functies, ambten en rangen hoort.

- De edelachtbare heer/vrouwe
- De edelgrootachtbare heer/vrouwe
- De edelhoogachtbare heer/vrouwe
- De eerwaarde broeder/zuster
- De eerwaarde pater/zuster/priester
- Zijne Eminentie Kardinaal [naam]
- Zijne/Hare Excellentie
- Heilige Vader
- De hoogedelachtbare heer/vrouwe
- De hoogedelgestrenghe heer/vrouwe
- De hoogerwaarde heer
- De hooggeleerde heer/vrouwe
- Zijne Hoogwaardige Excellentie
- De hoogwaardige heer
- De weledelgeleerde heer/vrouwe
- De weledelgestrenghe heer/vrouwe
- De weleerwaarde heer/vrouwe
- De weleerwaarde hooggeleerde heer/vrouwe
- De weleerwaarde zeergeleerde heer/vrouwe
- De zeereerwaarde heer
- De zeereerwaarde hooggeleerde heer

De titel 'Excellentie'

In 1973 verzochten de ministers en staatssecretarissen om in de correspondentie aan leden van de regering de titel *Excellentie* achterwege te laten en de aanspreekvorm *Meneer* (+ achternaam) te gebruiken. Toch is bij officiële gelegenheden en in correspondentie deze titulatuur nog altijd gangbaar als men respect wil uitdrukken voor de functie die de gezagsdrager bekleedt. Een dergelijk gebruik is ook internationaal niet geheel weg te denken.

De titel *Excellentie* komt onder meer toe aan:

- leden van de Ministerraad;
- grootofficieren van H.M. de Koningin;
- staatssecretarissen;
- ministers van Staat;
- gouverneur van overzeese rijksdelen;
- Nederlandse ambassadeurs in het buitenland;
- vlag- en opperofficieren boven de rang van schout-bij-nacht resp. generaal-majoor.

Ter vereenvoudiging wordt tegenwoordig veelal na *Excellentie* de eventueel overige titulatuur weggelaten. Dit geldt bijvoorbeeld voor academische en adellijke titulatuur, zoals *weledel-*

geleerde of *hoogwelgeboren heer* (de titels zelf, zoals *drs.* of *baron*, blijven in de adressering wél staan).

- Zijne Excellentie
C. baron de Raet
Luitenant-generaal der Infanterie

- Hare Excellentie
Mevrouw drs. A. Jansen
Minister van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

De titel *Excellentie* behoort bij de functie of militaire rang. Zo is een minister na zijn aftreden geen ‘Excellentie’ meer, maar een gepensioneerde luitenant-generaal blijft dat wel, omdat hij/zij deze rang niet verliest. De ambtelijke titel *Excellentie* betreft alleen de persoon die daarop uit hoofde van het ambt recht heeft, en kan nooit aan de echtgeno(o)t(e) worden toegekend. De echtgeno(o)t(e) krijgt in dat geval de titulatuur van hoogedelgestreng of de titulatuur verbonden aan haar eigen titel.

Men schrijft dus niet (naar Frans voorbeeld):
H.H.E.E. de Minister van Buitenlandse Zaken en mevrouw Van Buren (waarbij *H.H.E.E.* zou staan

voor ‘Hunne Excellenties’), maar: *Z.E. de Minister van Buitenlandse Zaken en mevrouw J.L. van Buren.*

Men dient de titel *Excellentie* niet als aanhef van een brief te gebruiken, omdat het een zekere hoedanigheid aangeeft. Nederland wijkt hierin af van het internationale gebruik. De aanhef van een brief is daarom altijd:

- Hooggeachte heer Van Buren,
Hooggeachte mevrouw,

De titel *Excellentie* kan men echter wel verwerken in de eerste zin van de brief.

Hierbij moge ik uwe Excellentie aanbieden ...

Ambtelijke rangen

Tot 1984 voerden rijksambtenaren ambtelijke rangen zoals die van adjunct-commies, referendaris, administrateur en dergelijke. Afhankelijk van de hoogte van zo’n rang was hieraan de titulatuur *hoogedelgestreng*e dan wel *weledelgestreng*e verbonden.

Bij het Bezoldigingsbesluit rijksambtenaren (BBRA, 1984) is het stelsel van ambtelijke rangen afgeschaft. De ‘hoogte’ wordt sindsdien nog slechts aangeduid in schalen of loongroepen.

In verband met die veranderde situatie worden ambtenaren in schaal 14 en hoger in beginsel met de titulatuur *hoogedelgestrenghe heer/vrouw* aangeschreven. Ambtenaren in schaal 10 tot en met schaal 13 worden aangeschreven met *weledelgestrenghe heer/vrouwe*. Op ambtenaren beneden schaal 10 is geen ambtelijke titulatuur van toepassing; wel blijft hierop de titulatuur van toepassing waarop de persoon krachtens zijn opleiding recht heeft

Omdat de hoogte van de schaal van een ambtenaar meestal niet bekend is, zal men in de praktijk voor een juist gebruik van de titulatuur veelal terug moeten vallen op de ingeschatte belangrijkheid van de functie die de betrokkene vervult. Bij twijfel is het aan te bevelen een hogere titulatuur te gebruiken.

Militaire rangen

Op militairen beneden de rang van officier is geen ambtelijke titulatuur van toepassing. Op officieren is de navolgende titulatuur van toepassing, ook na pensionering (rang *b.d.* = buiten dienst):

Weledelgestrenghe heer/vrouwe voor de subalterne officieren:

- Tweede luitenant
- Luitenant ter zee der 3e klasse
- Eerste luitenant
- Luitenant ter zee der 2e klasse jongste categorie
- Kapitein
- Luitenant ter zee der 2e klasse oudste categorie

Hoogedelgestrenghe heer/vrouwe voor de hoofd-officieren:

- Majoor
- Luitenant ter zee 1e klasse
- Luitenant-kolonel
- Kapitein-luitenant ter zee
- Kolonel
- Kapitein ter zee

Hoogedelgestrenghe heer/vrouwe voor opper-officiëren met de rang van:

- Brigadegeneraal
- Commodore
- Commandeur
- Generaal-majoor
- Schout-bij-nacht

Zijne/Hare Excellentie voor opperofficiëren met de rang van:

- Generaal
- Luitenant-admiraal
- Luitenant-generaal
- Viceadmiraal

Burgers kunnen militairen en politiefunctionarissen in functie met hun rang aanspreken, maar het is niet nodig.

4.3 | Voorrang van titulatuur

Wanneer een persoon van adel is, wordt alleen de adellijke titulatuur gebruikt; ambtelijke titulatuur en titulatuur die verbonden is aan een titel of graad behaald in het wetenschappelijk of hoger beroepsonderwijs, vervallen dan. Er is één

uitzondering: de titulatuur *Zijne/Hare Excellentie* heeft voorrang boven alles. Een adellijke titel of predicaat behoort toegevoegd te worden.

Wanneer iemand uit hoofde van zijn functie recht heeft op een hogere titulatuur dan die welke verbonden is aan de titel of graad behaald in het wetenschappelijk of hoger beroepsonderwijs, dan heeft de hogere ambtelijke titulatuur voorrang.

Indien echter de titulatuur verbonden aan de titel of graad behaald in het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs een belangrijkere plaats inneemt dan de ambtelijke titulatuur, geniet deze de voorkeur.

Ook is het denkbaar dat bepaalde personen meer waarde hechten aan de titulatuur verbonden aan hun titel of graad dan die welke aan hun ambtelijke positie verbonden is; in dat geval volgt men deze wens.

- De hoogedelgestrenghe heer
Mr. A. Jansen
Directeur-generaal Belastingdienst
Ministerie van Financiën
(*hoogedelgestrenghe* in plaats van *weledelgestrenghe* in verband met zijn functie)

- De weledelzeergeleerde heer
Majoor dr. A. van Putten
Defensie Materieel Organisatie
Ministerie van Defensie
(*weledelzeergeleerde* in plaats van *hoogedel-
gestrenge* in verband met zijn behaalde titel of
graad in het wetenschappelijk en hoger
beroepsonderwijs)

4.4 | Wijze van adresseren

In beginsel worden ambtelijke titels, zoals *professor*, *kolonel* of *dominee*, vóór de initialen geplaatst. Bij vrouwen wordt de ambtelijke titel voorafgegaan door *mevrouw*. Indien men ook de functie wil vermelden, wordt deze in het algemeen achter de naam geplaatst.

In de praktijk ziet men ook wel vermelding van een ambtelijke graad of specialisatie achter de naam. Dit heeft te maken met de uitoefening van een beroep met een titel die is toegekend door bijvoorbeeld het adviescollege van een ziekenhuis, een instituut voor registeraccountants of een andere specifieke instelling.

- Kolonel J.D. de Vries
- Mevrouw kolonel B. Klaver

- Dominee S.G. van Boven
- Drs. J.P. van den Akker, uroloog
- Ir. G. de Vries, architect BNA SBA
(ingeschreven in architectenregister)
- Drs. P.J. Klaver RA*
(RA = registeraccountant aangesloten bij
het Koninklijk Nederlandse Instituut van
Registeraccountants; *drs.* staat voor behaalde
graad in bijvoorbeeld bedrijfskunde)

In deze paragraaf worden de volgende wijzen van adressering behandeld:

- 1 bij een man;
- 2 bij een vrouw;
- 3 bij een echtpaar;
- 4 bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of twee vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleven.

* De accountant opleiding kent verschillende specialisaties, zoals:

RA – registeraccountant

RC – registercontroller

RE – EDP-auditor

AA – accountant-administratieconsulent

Deze specifieke aanduidingen mag men overigens ook vervangen door de graad *BBA* (Bachelor of Business Administration).

Adressering bij een man

Indien ambt of functie recht geeft op gebruik van *Excellentie*:

- Zijne Excellentie
De heer S. van Boven MBA
Minister van Economische Zaken, Landbouw
en Innovatie
- Zijne Excellentie
Mr. W.J. Bennebroek
Staatssecretaris Veiligheid en Justitie

Met adellijke titel of predicaat:

- Zijne Excellentie
C. baron de Raet
Luitenant-generaal der Infanterie
- De hoogwelgeboren heer
J.D. baron de Raet
Secretaris-generaal Ministerie van
Buitenlandse Zaken
- De hoogwelgeboren heer
Kolonel ir. L. graaf van der Duyn
Bestuursstaf Ministerie van Defensie

Met toevoeging van een titel of graad behaald in
het wetenschappelijk onderwijs:

- Zijne Excellentie
Drs. A. Jansen
Minister van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap
- De hoogedelgestrenghe heer
Mr. B.K. de Vries
Hoofd Inspectie Openbare Orde en Veiligheid
- De weledelgestrenghe heer
Majoor K.C. Hooidonk MSc
- De weledelgeleerde heer
Drs. J.A.L. de Kanter, uroloog
- De weledelzeergeleerde heer
Majoor dr. A. van Putten
Personeels Commando
Commando Landstrijdkrachten
- De weleerwaarde heer
Ds. J.K. Eerkens
Hervormd Predikant Zonnekerk te Naaldwijk

- De zeereerwaarde hooggeleerde heer
Professor dr. F. Bronsing
Hoogleraar aan het Grootseminarie van het
Bisdom Roermond

Met toevoeging van de titel of graad behaald in
het hoger beroepsonderwijs:

- De hoogedelgestrenge heer
Kolonel J.C Hooidonk BBA
Commando Luchtsrijdkrachten
- De weledelgestrenge heer
Ritmeester ing. G. van Boven
- De edelachtbare heer
Bc. W.A. de Vries
Burgemeester van Zoetermeer
- De hoogwaardige heer
C.F. Rooseboom B Theology
Abt Sint Franciscus Klooster

Ambtenaren vanaf schaal 14:

- De hoogedelgestrenghe heer
Drs. J.B. van Putten
Secretaris-generaal Ministerie van
Buitenlandse Zaken

Ambtenaren in schaal 10 t/m schaal 13:

- De weledelgestrenghe heer
G. Pieters
Directie Communicatie
Ministerie van Defensie

Voorbeelden van aanschrijven in diverse ambtelijke functies:

- Zijne Excellentie
Mr. G.A. van Wijk
Harer Majesteits Ambassadeur te Parijs
- De hoogedelgestrenghe heer
F. de Vries
Directeur-generaal Europese Samenwerking

- De edelhoogachtbare heer
Mr.W. Roosburg
Raadsheer Hoge Raad der Nederlanden

- De hoogedelgestrenge heer
G.A. den Besten
Commissaris van Politie

- De hoogedelachtbare heer
Mr. T. Levi
Burgemeester van Amsterdam

- De hoogedelgestrenge heer
P.J. van Leeuwen
Commissaris der Koningin in de Provincie
Zeeland

- De weledelgestrenge heer
W.K. de Grindt
College van Gedeputeerde Provinciale
Staten

- De hooggeleerde heer
Professor dr. V. van Puffelen
Hoogleraar Nederlands Recht
Rijksuniversiteit Leiden

- De hoogedelgestrenghe heer
C. Donkers
Inspecteur-generaal van het Onderwijs

- De weledelgestrenghe heer
R.W. Beeker
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

- De hoogedelgestrenghe heer
Mr. M.A. Groenewegen
Inspecteur Omzetbelasting

- Zijne Excellentie
Generaal J. Hoogduin
Commandant der Strijdkrachten

- De hoogedelgestrenghe heer
Generaal-majoor R.M. Storm
Gouverneur van de Hoofdstad

- of

- De hoogedelgestrenghe heer
R.M. Storm
Generaal-majoor der Artillerie
Gouverneur van de Hoofdstad

- De weledelgestrenghe heer
K.L. Gorter
Tweede luitenant der Genie
11 Geniecompagnie

of

- De weledelgestrenghe heer
Tweede luitenant K.L. Gorter
11 Geniecompagnie

Geestelijkheid

Bij kardinalen wordt in de regel altijd de (eerste) voornaam voluit vermeld:

- Zijne Eminentie
Antonius Kardinaal Van Groeningen
Bisdom Rotterdam
- De hoogerwaarde heer
Kanunnik G.A. van Ommeren
Bisdom Utrecht
- De weleerwaarde heer
Ds. C. van Straaten
Predikant te Amsterdam

- De zeereerwaarde heer
Pater P.J.C. Keizer
Directeur Bonaventura College

Adressering bij een vrouw

De titulatuur bij vrouwen is gelijk aan die bij mannen. De ambtstitel, niet de functie, wordt traditioneel voorafgegaan door *mevrouw*.

- Mevrouw kolonel etc.
- Mevrouw professor etc.
- Mevrouw dominee etc.

Met een adellijke titel of predicaat:

- De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw B. Alewijn
Burgemeester van Delft
- De hoogwelgeboren vrouwe
Kapitein ter zee jkvr. A. van den Santheuvel
- Hare Excellentie
G.J. barones de Raet
Minister van Economische Zaken, Land-
bouw en Innovatie

Met toevoeging van een titel of graad behaald in het wetenschappelijk onderwijs.

- De hoogedelgestrengte vrouwe
Mevrouw F.J. de Boer MA
Directeur-generaal Organisatie en
Bedrijfsvoering
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
- De weledelgestrengte vrouwe
Mevrouw mr. P. Jansen-Pietersen
Bureau SG Algemene Leiding
Ministerie van Buitenlandse Zaken
- De weledelgestrengte vrouwe
Mevrouw P. Jansen-Pietersen LLM
Directiemanagement gemeente Amsterdam
- De edelachtbare vrouwe
Mevrouw mr. K. van Leeuwen
Rechter Arrondissementsrechtbank
Leeuwarden
- De hoogedelgestrengte vrouwe
Mevrouw mr. L.A. van Bijnen
Voorzitter Raad voor de rechtspraak

- De hooggeleerde vrouwe
Mevrouw professor dr. F. Oostendorp
Hoogleraar Informatica
Universiteit Delft

Met toevoeging van een titel of graad behaald in het hoger beroepsonderwijs.

- Mevrouw C.L. van Boven B SW
Medewerker Bureau Gezinsvoogdij
- Mevrouw bc. P. Jansen-Pietersen
Medewerker Raad voor de Kinder-
bescherming
- De hoogedelgestrengte vrouwe
Mevrouw luitenant-kolonel P. Lucassen BBA
(titulatuur op grond van rang)
- De hoogedelgestrengte vrouwe
Mevrouw P. Lucassen B Ed
Luitenant-kolonel der Cavalerie
(titulatuur op grond van rang)
- De eerwaarde zuster
Zuster J.G. de Korte B SW

Adressering bij een echtpaar

Bij adresseringen aan een echtpaar die een meer formeel karakter hebben, is de titulatuur die welke behoort bij de ambtelijke of academische titel van de echtgenoot, met uitzondering van de titel *Excellentie*. De functie en/of academische titel(s) kunnen achterwege worden gelaten.

- De hoogedelgestrenghe heer en vrouwe
De heer en mevrouw Hovenaar-Kamerling

Bij adressering aan een echtpaar waar de meisjesnaam van de vrouw niet bekend is, worden in de aanschrijving de titel(s) en voorletters van de man vermeld.

- De hoogedelgestrenghe heer en vrouwe
De heer en mevrouw mr. A.B.C. Hovenaar

Bij officiële correspondentie die voortvloeit uit de functie van geadresseerde kan het wenselijk zijn de functie en eventueel academische titel(s) wél in de adressering te vermelden. In zo'n situatie worden man en vrouw vaak apart vermeld (uiteraard wel in één adressering).

- De hoogedelgestrenghe heer
Mr. A.B.C. Hovenaar
Secretaris-generaal Ministerie van Buiten-
landse Zaken en
de hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw Hovenaar-Kamerling

- of

- De hoogedelgestrenghe heer en vrouwe
Mr. A.B.C. Hovenaar
Secretaris-generaal van het Ministerie van
Buitenlandse Zaken en
mevrouw Hovenaar-Kamerling

- De hoogedelgestrenghe heer en vrouwe
Kolonel ir. en mevrouw Geels-van der Laan

- De weleerwaarde zeergeleerde heer en
vrouwe
Dominee dr. en mevrouw Vink-Noordzij
Voorganger Kloosterkerk te Vlissingen

- De weleerwaarde heer en vrouwe
Ds. F.C. van Doorn
Hervormd Predikant Hoeksteengemeente en
mevrouw Van Doorn-Stolze

of

- De weleerwaarde heer
Ds. F.C. van Doorn
Hervormd Predikant Hoeksteengemeente en
de weledelgestrenge vrouwe
Mevrouw mr. T.A.S. van Doorn-Stolze

- Zijne Excellentie
Dr. A. den Besten
Minister van Staat en
de weledelzeergeleerde vrouwe
Mevrouw mr. dr. C.E. den Besten-van
Kampen

- Zijne Excellentie
Mr. W.E.A. de Jonge
Grootmeester van het Huis van H.M. de
Koningin en
de hoogedelgestrenge vrouwe
Mevrouw De Jonge-Vos MA

Indien de meisjesnaam van de vrouw niet bekend is, worden in de aanschrijving de titel(s) en voorletters van de man vermeld.

- De hoogedelgestrenghe heer
Mr. A.B.C. Hovenaar
Secretaris-generaal van het Ministerie van
Volksgezondheid, Welzijn en Sport en
de hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw mr. A.B.C. Hovenaar

of

- De hoogedelgestrenghe heer en vrouwe
Mr. A.B.C. Hovenaar
Secretaris-generaal van het Ministerie van
Volksgezondheid, Welzijn en Sport en
mevrouw mr.A.B.C. Hovenaar

Indien de vrouw haar eigen achternaam gebruikt, is de aanschrijving als volgt:

- De hoogedelgestrenghe heer en vrouwe
Mr. A.B.C. Hovenaar
Secretaris-generaal van het Ministerie van
Volksgezondheid, Welzijn en Sport en
mevrouw J.L. van Puffelen

- Zijne Excellentie
Drs. T.P. de Groot
Staatssecretaris van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie en
de hoogedelgestrengste vrouwe
Mevrouw mr. I. van den Brink

Indien de vrouw haar eigen naam en eigen titulatuur gebruikt (de titulatuur van een vrouw strekt zich nooit uit tot die van haar man):

- De hoogedelgestrengste heer
Mr. A.B.C. Hovenaar en
de weledelgestrengste vrouwe
Mevrouw mr. J.L. van Puffelen

Functionele uitnodiging van de vrouw:

- De hooggeleerde vrouwe
Mevrouw professor A.C. de Graaf-Verkerk
Hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Utrecht
en
De heer D. de Graaf

- Hare Excellentie
Mevrouw C. de Smet-Winkelmanns MA
Minister van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid en
De hoogedelgestrenghe heer
Ir. F.J. de Smet

Adressering bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of twee vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleving

Indien er sprake is van een huwelijk of geregistreerd partnerschap tussen twee mannen of twee vrouwen, dan wel van twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleving, is de aanschrijfvorm persoonsgebonden. De partner volgt nooit de titulatuur van de eerst vermelde persoon.

- De hoogedelgestrenghe heer
Mr. C. J. Bruistens
Directeur-generaal Management en Personeelsbeleid en
de weledelgestrenghe heer
V.B. Gilkes MA

- De weledelgestrenghe heer
Mr. K.F. van der Gaast
Stafmedewerker Juridische Afdeling en
de weledelgestrenghe heer
Ir. J.F. Gaastra

- Zijne Excellentie
Mr. A. baron de Raet
Minister van Financiën en
de weledelgestrenghe heer
Ir. J.A. Harteveld

- Hare Excellentie
Mevrouw H. Karsen MSc
Minister van Infrastructuur en Milieu en
de weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw mr. J.D. Hogeboom

5 | Titulatuur in het wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs

5.1 | Inleiding

Op 1 september 2002 is in Nederland bij wet het zogeheten *bachelor-masterstelsel* ingevoerd. Dit houdt in dat wie afstudeert aan een instelling voor hoger onderwijs de graad van *bachelor* of *master* wordt verleend. Het gaat hierbij om door de overheid bekostigde of aangewezen instellingen voor wetenschappelijk onderwijs (universiteiten) en voor hoger beroepsonderwijs (hbo-instellingen).

De traditionele academische titels (*mr.*, *ir.* en *drs.* als het om wetenschappelijk onderwijs gaat; *ing.* en *bc.* in het geval van hbo-opleidingen) worden hiermee vervangen. Wel is men gerechtigd deze titels te voeren na het behalen van de master of bachelor graad (zie 5.3)

5.2 | Graden

Graden, naar de Angelsaksische term ‘degrees’, zijn de Associate Degree, bachelorgraden en mastergraden, met de toevoegingen ‘of Science’, ‘of Laws’ en ‘of Arts’. De toevoegingen geven tevens het verschil aan met hbo-bachelors en hbo-masters.

Sinds juni 2005 zijn tevens de graden LLM (*master of laws*) en LLB (*bachelor of laws*) toegevoegd als graden in het wetenschappelijk onderwijs. Uitsluitend de LLM-graad bij het wetenschappelijk onderwijs geeft recht op de titel van mr.

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) bepaalt welke graden en titulatuur iemand mag voeren (artikel 7.10a). Het gaat om de graden Associate Degree, Bachelor, Master, Bachelor of Science/of Arts en Master of Science/of Arts. Aan iedere graad mag het vakgebied of beroepenveld worden toegevoegd (WHW, artikel 7.10a, vierde lid).

De graad van *bachelor* ontvangen studenten als ze een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs (hbo; 4 jaar voltijdse studie) of in het wetenschappelijk onderwijs (wo; 3 jaar voltijdse studie)

met succes afsluiten. Voor studenten in het hbo bestaat de mogelijkheid om in een aantal opleidingen een masteropleiding te volgen.

Het wo-bachelor (hoofdrichting) is bedoeld om door te stromen naar een wo-masteropleiding. Een afgerond wo-bachelor geeft recht op toelating tot ten minste één wo-masteropleiding. Als studenten de masteropleiding met succes doorlopen, kunnen ze de graad van *master* voeren.

Overzicht

<i>opleiding</i>	<i>graad</i>
associate-degree	Associate Degree (Ad)
hbo-bachelor	Bachelor (B) gevolgd door vakgebied, geen 'of Science'/'of Arts'
hbo-master	Master (M) gevolgd door vakgebied, geen 'of Science'/'of Arts'
hbo-master (post-initiële hbo-master-opleiding)	Master (M) gevolgd door vakgebied
wo-bachelor	Bachelor of Science/of Arts (BSc/BA), afhankelijk van de opleiding (een in het verleden behaald kandidaatsgetuigschrift geeft geen recht op deze titel). LLB in geval van een rechtenstudie

<i>opleiding</i>	<i>graad</i>
wo-master	Master of Science/of Arts (MSc/MA), afhankelijk van de opleiding LLM in geval van een rechtenstudie
wo-master (post- initiële wo-master- opleiding)	Master of Science/of Arts (MSc/MA), afhankelijk van de opleiding

Strafrechtelijke beperking bij gebruik van graden

Bij het gebruik van graden is geen strafrechtelijke beperking gesteld. Wel is in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek een boetebepaling opgenomen bij het niet gerechtigd verstrekken van een graad. Deze bepaling geldt alleen bij geaccrediteerde opleidingen. Dit betekent dat voor de niet-geaccrediteerde opleidingen bovengenoemde bepaling niet geldt. De graad van *bachelor* of *master* van niet-geaccrediteerde opleidingen is niet wettelijk beschermd.

Hbo-masteropleiding aan de faculteit der rechtsgeleerdheid

Na het afronden van een hbo-schakelprogramma en een behaalde aansluitende masteropleiding aan de faculteit der rechtsgeleerdheid is men gerechtigd de graad van *master* of de titel

mr. te voeren. Deze categorie heeft echter geen toegang tot de typische togaberoepen als advocaat, rechter en officier van justitie; daarvoor is afronding op universitair niveau van zowel de bachelor- als de masteropleiding vereist.

Studenten met een hbo-bachelor die (eventueel met vrijstelling) instromen in een juridisch wo-bachelor en daarna hun graad van master halen, kunnen wel toegang krijgen tot de togaberoepen.

Postinitiële masteropleidingen

Naast de gewone masteropleidingen bestaan er zogenaamde postinitiële masteropleidingen; deze zijn overwegend economisch gericht. Ze zijn bedoeld voor studenten die al een hogeronderwijsopleiding hebben afgerond. Een bekend voorbeeld is de opleiding ‘master of business administration’ (MBA).

Graad van doctor

Door de overheid bekostigde en aangewezen universiteiten zijn gerechtigd op grond van een promotie de graad van *doctor* te verlenen. Eenieder kan met goedkeuring van de universiteit promoveren. Daarvoor moet men onderzoek

doen en een proefschrift schrijven. Als men dat gedaan heeft en succesvol heeft afgesloten krijgt men de doctorsgraad en mag men de titel *dr.* voor zijn naam zetten, of de graad *D* achter zijn naam.

Toevoegingen aan de graden

Aan de graden kunnen ‘toevoegingen’ worden verbonden. Deze zijn voor het initiële wetenschappelijk onderwijs tamelijk specifiek voorgescreven. Voor het hoger beroepsonderwijs en het postinitiële onderwijs daarentegen niet.

Initieel wetenschappelijk onderwijs

Uitsluitend voor het initieel wetenschappelijk onderwijs is sinds 2002 de toevoeging *of arts* dan wel *of science* uitdrukkelijk voorgeschreven. De instelling is verplicht één van deze toevoegingen te hanteren. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat *of science* wordt gehanteerd voor bèta- en technische opleidingen, en *of arts* voor de overige sectoren.

Daarnaast zijn tevens de graden LLM (*master of laws*) en LLB (*bachelor of laws*) toegevoegd als graden in het wetenschappelijk onderwijs. Uitsluitend de LLM-graad bij het wetenschappelijk onderwijs geeft recht op de titel van mr.

Ook is het denkbaar dat in de toekomst bij ministeriële regeling andere toevoegingen voor het initiële wetenschappelijk onderwijs worden erkend. In de ministeriële regeling wordt dan aangegeven voor welke opleiding(en) die andere toevoeging zal gelden. Voor de opleiding is er dan geen keuzevrijheid voor de universiteit. Vooralsnog heeft dat nog niet plaatsgevonden.

Initiële hogere beroepsopleiding

Voor het hoger beroepsonderwijs zijn geen toevoegingen bij ministeriële beschikking voorgeschreven; de instelling mag de toevoeging zelf vaststellen. Zij mogen echter nog niet de toevoeging *of arts* dan wel *of science* hantieren.

Op 21 februari 2003 werden de navolgende graden en toevoegingen per sector geadviseerd:

Hoger technisch en natuurwetenschappelijk onderwijs (HTNO):

Bachelor of Engineering – B Eng

Bachelor of Built Environment – B BE

Bachelor of Information and Communication Technology – B ICT

Hoger economisch onderwijs (HEO):

Bachelor of Business Administration – BBA

Bachelor of Commerce – B Com

Bachelor of Economics – B Ec

Bachelor of Communication – B Comm

Bachelor of Laws – LLB

Hoger sociaal agogisch onderwijs (HSAO):

Bachelor of Social Work – B SW

Bachelor of Theology – B Theology

Bachelor of Business Administration – BBA

Bachelor of Laws – LLB

Hoger pedagogisch onderwijs (HPO):

Bachelor of Education – B Ed

Hoger gezondheidszorgonderwijs (HGZO):

Bachelor of Health – B Health

Bachelor of Nursing – B Nursing

Hoger agrarisch onderwijs (HAO):

Geen advies geformuleerd

Kunstonderwijs (KUO):

Bachelor of Fine Art – B FA

Bachelor of Design – B Des

Bachelor of Fine Art in Education – B FA Ed

Bachelor of Film and Television – B FT
Bachelor of Music – B Mus
Bachelor of Music in Education – B Mus Ed
Bachelor of Theatre – B Th
Bachelor of Theatre in Education – B Th Ed
Bachelor of Dance – B Da
Bachelor of Dance in Education – B Da Ed

Wie in het hoger beroepsonderwijs zijn master behaalt, krijgt de graad M met toevoeging. Deze toevoeging is in beginsel gelijk aan die bij de bachelorgraad.

5.3 | Titels

Bij wet is voorgeschreven bij welke opleiding welke titels behoren.

- 1 Degene die in het bezit is van een graad in het wetenschappelijk onderwijs is tevens gerechtigd tot het voeren van:
 - a de titel *ingenieur*, afgekort tot *ir.*, indien het een masteropleiding in het wetenschappelijk onderwijs betreft op het gebied van de landbouw en natuurlijke omgeving of op het gebied van techniek,

- b de titel *meester*, afgekort tot *mr.*, indien het een masteropleiding in het wetenschappelijk onderwijs betreft op het gebied van het recht, of
 - c de titel *doctorandus*, afgekort tot *drs.*, indien het een masteropleiding in het wetenschappelijk onderwijs betreft waarop de onderdelen a en b niet van toepassing zijn.
- 2 Degene die in het bezit is van een graad in het hoger beroepsonderwijs is tevens gerechtigd tot het voeren van:
- a de titel *ingenieur*, afgekort tot *ing.*, indien het een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs betreft op het gebied van de landbouw en natuurlijke omgeving of op het gebied van de techniek, of
 - b de titel *baccalaureus*, afgekort tot *bc.*, indien het een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs betreft waarop onderdeel a niet van toepassing is.

De onder 1 en 2 genoemde titels worden afgekort vóór de naam geplaatst.

Op grond van een promotie kan de graad van

doctor verleend worden, en mag men de titel doctor voeren. Deze titel wordt afgekort tot *dr.*, vóór de naam geplaatst.

Titels worden verkregen van rechtswege. Bescherming geschiedt via het strafrecht: de titels zijn daarom strafrechtelijk beschermd. Men mag alleen de titel voeren indien men deze daadwerkelijk heeft gekregen.

Erkenning van titels en graden die in het buitenland behaald zijn

Wie een opleiding in een ander land dan Nederland heeft afgerond, mag de graad die hij/zij aldus gerechtigd is in dat land te voeren eveneens in Nederland in de naamsvermelding tot uitdrukking brengen.

Wil men echter de titel *doctorandus* (drs.), *ingenieur* (ir. of ing.), *meester* (mr.) of *baccalaureus* (bc.) voeren, dan moet men hiervoor een officiële beschikking aanvragen bij de Dienst Uitvoering Onderwijs, afdeling Diploma-erkenning. Met dit verzoek dienen diverse documenten meegestuurd te worden, waaronder een gewaarmerkte kopie van de behaalde graad en een duidelijk overzicht van het gevolgde studieprogramma.

5.4 | Wettelijke afkortingen voor graden en titels

Afkortingen van graden

Wetenschappelijk onderwijs

Doctor – D

Bachelor/Master of Arts – BA resp. MA

Bachelor/Master of Science – BSc resp. MSc

Bachelor/Master of Laws – LLB resp. LLM

Hoger beroepsonderwijs

Master – M (met toevoeging)

Bachelor – B (met toevoeging)

Bachelor of Laws – LLB

Associate Degree – Ad

Graden worden altijd achter de naam geplaatst, in hoofdletters en zonder punten. Voor het hoger beroepsonderwijs zijn geen toevoegingen bij ministeriële beschikking voorgeschreven; de instelling mag de toevoeging zelf vaststellen.

Afkortingen van titels in het wetenschappelijk en in het hoger beroepsonderwijs

Doctor – dr.

Doctorandus – drs.

Meester – mr.
Ingenieur – ir.
Baccalaureus (hbo) – bc.
Ingenieur (hbo) – ing.

Eretitel

Doctor honoris causa – dr.h.c.

De afgekorte titel dient vóór de naam geplaatst te worden en altijd te worden gevolgd door een punt. Alleen als de titel aan het begin van de regel staat, dient de afkorting met een hoofdletter geschreven te worden

Volgorde van titels

Indien een persoon meer dan één academische titel voert, wordt een bepaalde volgorde gehanteerd, namelijk:

- *dr.* en *mr.* gaan vóór *ir.*;
- *dr.* gaat vóór *mr.*, behalve bij een meester in de rechten die gepromoveerd is aan de juridische faculteit: dan is de volgorde *mr. dr.*;
- *drs.* volgt altijd als laatste.

Een titel verkregen aan het wetenschappelijk onderwijs gaat voor op die welke verkregen is bij het hoger beroepsonderwijs. Dus: *drs. bc.*

In het geval echter dat de titel en graad betrekking hebben op dezelfde opleiding, wordt uitsluitend de hoogste titel of graad vermeld.

Dus: *ir. ing.* wordt *ir.*

Gelijke titels behaald in het wetenschappelijk onderwijs worden slechts eenmaal vermeld. Als iemand tweemaal de titel van ingenieur heeft behaald, maar in verschillende afstudeerrichtingen, vermeldt hij/zij slechts één keer de titel *ir.*:

Ir. A.D. Boonstra, *en niet* Ir. ir. A.D. Boonstra

Het combineren van een titel voorafgaande aan de naam en een graadvermelding met toevoeging achter de naam is mogelijk, onder de voorwaarde dat de titel en de graad niet betrekking hebben op dezelfde afgeronde studie. Een voorbeeld:

Dr. G.J. de Waard MBA

De titel *professor* is geen academische graad die men kan behalen, maar een universitaire titel die behoort bij het ambt van hoogleraar. Daarbij hoort de ambtelijke titulatuur *hooggeleerde heer/vrouw*. De titel *professor* kan worden afgekort tot ‘prof.’ en gaat altijd vóór andere titels.

5.5 | Titulatuur en aanschrijfvorm

Bij de genoemde (academische) titels en graden is de navolgende titulatuur van toepassing.

In het wetenschappelijk onderwijs:

<i>Graad</i>	<i>Titel</i>	<i>Titulatuur</i>
D	dr.	De weledelzeergeleerde heer/vrouwe
LLM	mr.	De weledelgestrenghe heer/vrouwe
MSc	ir.	De weledelgestrenghe heer/vrouwe
MSc	drs.	De weledelgeleerde heer/vrouwe
MA	drs.	De weledelgeleerde heer/vrouwe
BA	bc.	De heer/Mevrouw
BSc	bc.	De heer/Mevrouw
LLB	bc.	De heer/Mevrouw

In het hoger beroepsonderwijs en postinitieel onderwijs:

<i>Graad</i>	<i>Titel</i>	<i>Titulatuur</i>
M met toevoeging		De weledelgeleerde heer/vrouwe
		De weledelgestrenghe heer/vrouwe (indien het onderwijs betreft op het gebied van de landbouw en natuurlijke omgeving of op het gebied van de techniek)

<i>Graad</i>	<i>Titel</i>	<i>Titulatuur</i>
B met toevoeging	bc.	De heer/Mevrouw
B met toevoeging	ing.	De heer/Mevrouw
LLB	bc.	De heer/mevrouw

5.6 | Wijze van adresseren

In deze paragraaf worden de volgende wijzen van adressering behandeld:

- 1 bij een man;
- 2 bij een vrouw;
- 3 bij een echtpaar;
- 4 bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleven.

Adressering bij een man

Met toevoeging van de titel of graad behaald in het wetenschappelijk onderwijs.

- De weledelgestrenghe heer
J.L. van Kesteren MSc

- De weledelgestrenghe heer
Ir. J.L. van Kesteren
- De weledelgeleerde heer
J.L. van Putten MA
- De weledelzeergeleerde heer
Dr. A. Pietersen

Met toevoeging van de graad behaald op masterniveau in het hoger beroepsonderwijs en in het postinitieel hoger beroepsonderwijs.

- De weledelgeleerde heer
De heer GA. de Vries M Ed

Bij behaalde titels of graden op bachelorniveau in het hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs is geen bijzondere titulatuur voorzien.

Hoger beroepsonderwijs

- Bc. J. S. van Gemert
- De heer J.S. van Gemert B Ec

Wetenschappelijk onderwijs

- S. van der Tooren BA
- G.J. van der Voet BSc
- Bc. J.P. Harmsen

Adressering bij een vrouw

Met toevoeging van de titel of graad behaald in het wetenschappelijk onderwijs.

- De weledelzeergeleerde vrouwe
Mevrouw dr. J. Buis-Edelman
- De weledelgestrengere vrouwe
Mevrouw mr. W. Kok-de Leeuw
- De weledelgeleerde vrouwe
Mevrouw drs. W. J. de Keizer-Brekelmans
- De weledelgeleerde vrouwe
Mevrouw W.J. Brekelmans MA
- De weledelgestrengere vrouwe
Mevrouw J.L. van Putten MSc

- De weledelgestrengte vrouwe
Mevrouw B.Y. van Gennip LLM

Met toevoeging van de graad behaald op masterniveau in het hoger beroepsonderwijs en in het postinitieel hoger beroepsonderwijs.

- De weledelgeleerde vrouwe
Mevrouw A.M. de Bruin M Mus
- De weledelgeleerde vrouwe
Mevrouw F.A. Kooimans M Nursing

Bij behaalde titels of graden op bachelorniveau in het wetenschappelijk en in het hoger beroepsonderwijs is geen bijzondere titulatuur voorzien.

Hoger beroepsonderwijs

- Mevrouw bc. K. Stork
- Mevrouw ing. J.T. ter Brinke
- Mevrouw A. Jansen B Ed

Wetenschappelijk onderwijs

- Mevrouw bc. J. de Gooier

- Mevrouw J. de Gooier Bsc

Adressering bij een echtpaar

Met toevoeging van de titel of graad behaald in het wetenschappelijk onderwijs en indien de meisjesnaam van de vrouw niet bekend is. De te gebruiken titel en voorletters zijn die welke bij de man behoren.

- De weledelgestrenghe heer en vrouwe
De heer en mevrouw mr. A.B.C. Hovenaar
- De weledelgeleerde heer en vrouwe
De heer en mevrouw drs. C. de Vos
- De weledelgestrenghe heer en vrouwe
De heer en mevrouw ir. D.J. Veenkamp
- De weledelgeleerde heer en vrouwe
De heer en mevrouw C. de Vos MA

Met toevoeging van de graad behaald op masterniveau in het hoger beroepsonderwijs en in het postinitieel hoger beroepsonderwijs en indien de meisjesnaam van de vrouw niet bekend is. De te gebruiken titel en voorletters zijn die welke bij de man behoren.

- De weledelgeleerde heer en vrouwe
De heer en mevrouw J. Romijn M Com
- De weledelgeleerde vrouwe
De heer en mevrouw K. Janssen M FT

Bij behaalde titels of graden op bachelorniveau in het hoger beroepsonderwijs is geen bijzondere titulatuur voorzien en indien de meisjesnaam van de vrouw niet bekend is. De te gebruiken titel en voorletters zijn die welke bij de man behoren.

- De heer en mevrouw B.D. ter Linden B Ed
- De heer en mevrouw K.L. Zomers B Mus
- De heer en mevrouw ing. J. de Vries

Indien de meisjesnaam wel bekend is, kan men de titel of graad behaald in het wetenschappelijk onderwijs en/of hoger beroepsonderwijs en postinitieel onderwijs weglaten; de titulatuur wordt echter wel aangegeven. Men moet echter wel bekend zijn met de behaalde graad. Is men er niet zeker van, dan is het beter geen titulatuur te gebruiken.

- De weledelgestrenghe heer en vrouwe
(*echtgenoot is ir.*)
De heer en mevrouw Hovenaar-Vos

- De weledelzeergeleerde heer en vrouwe
(*echtgenoot is dr.*)
De heer en mevrouw Veenkamp-de Bruin

- De weledelgeleerde heer en vrouwe
(*echtgenoot heeft graad M Mus*)
De heer en mevrouw Kooijmans-
van Gennip

Bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of twee vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleving

Indien er sprake is van een huwelijk of geregistreerd partnerschap tussen twee mannen of twee vrouwen, dan wel van twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleving, is de aanschrijfvorm persoonsgebonden. De partner volgt nooit de titulatuur van de eerst vermelde persoon.

- De weledelgestrenghe heer
Mr. A. Ossenwaarde en de
heer F. de Vries BBA

- Mevrouw A. van der Gaasteren LLB
Stafmedewerker Afdeling Arbeidsvoorwaar-
den en
de weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw mr. J.C. van Boven

Bijzondere vorm

In bepaalde gevallen is het aan te bevelen een hogere titulatuur toe te kennen dan die waarop hij of zij krachtens de behaalde titel of graad recht heeft.

Het criterium is de mate van belangrijkheid van de functie of de maatschappelijke positie die aan die persoon kan worden toegekend in vergelijking tot die welke geldt in het ambtelijke verkeer.

Hetzelfde kan gelden voor de echtgeno(o)t(e). Deze situatie doet zich vooral voor bij het aanschrijven van personen die een zeer hoge positie bekleden, in het maatschappelijk verkeer of bedrijfsleven.

- De hoogedelgestrenghe heer en vrouwe
President-directeur van GEVEBO NV en
mevrouw A.B. Hovenaar LLM

- De hoogedelgestrenghe heer
Mr. A.B. Hovenaar
President-directeur van GEVEBO NV en
(de hoogedelgestrenghe vrouwe)
Mevrouw ir. T. Hovenaar-Simons

- De hoogedelgestrenghe heer
De heer N.O. Zwaluw MA
Directeur van het Rode Kruis en
mevrouw Q. Zwaluw-Vink B Des

- De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw mr B. Akkerboom-van Huunen
Voorzitter Prins Bernhard Fonds en
de heer J.Akkerboom

6 | Burgerlijke titulatuur

6.1 | Inleiding

De burgerlijke titulatuur wordt gebruikt:

- indien de aan te schrijven persoon geen adellijke titel, predicaat, ambtelijke titel of een titel verkregen aan het wetenschappelijk onderwijs heeft;
- indien de aan te schrijven persoon een bachelorgraad heeft behaald in het wetenschappelijk onderwijs of het hoger beroeps-onderwijs;
- bij adressering in de minder formele vorm.

6.2 | Vormen van burgerlijke titulatuur

Tegenwoordig gebruiken we alleen nog de volgende vormen van burgerlijke titulatuur: *de heer en mevrouw*.

De ouderwetse vormen weledelgeboren en weledele vinden hun oorsprong in het stands-

verschil dat in vroegere tijden meer werd benadrukt. Men sprak dan over gegoede middenstand en hogere stand. De eerste categorie werd aangeschreven met weledede en de tweede met weledelgeboren. Omdat dit maatschappelijke onderscheid niet meer van toepassing is in deze tijd, worden deze vormen van titulatuur niet meer gebruikt.

Ook de aanschrijfvorm Mejuffrouw is in het ongerede geraakt. Alleen als men zeker weet dat de betreffende persoon zeer hecht aan het gebruik van deze ouderwetse titulatuur, kan deze nog gebruikt worden. In alle andere gevallen is het gewoon *De heer/Mevrouw*.

6.3 | Wijze van adresseren

In deze paragraaf worden de volgende wijzen van adressering behandeld:

- 1 bij een man;
- 2 bij een vrouw;
- 3 bij een echtpaar;
- 4 bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevings-

contract hebben of een andere vorm van samenleving.

Bij een man

- De heer A. Pietersen
- De heer S. de Vries
- De heer J. de Vries BA
- Bc. J. de Vries
- Ing. M.G. van Ardennen
- De heer C. van Vliet B Ec

Bij een vrouw

Gehuwd

Als de meisjesnaam bekend is, dient deze te worden toegevoegd. Er komt een koppelstreepje tussen de naam van de man en de meisjesnaam.

- Mevrouw B. de Zwart-van den Berg
- Mevrouw S. van Ieperen-Kooiman
- Mevrouw bc. K. de Zwart-van den Berg
- Mevrouw ing. C. Romijn-de Vries
- Mevrouw C. Romijn-de Vries Bsc
- Mevrouw D. van Ginkel-Jansen B Ed

Ongehuwd, dan wel gehuwd met gebruik van meisjesnaam

- Mevrouw C. van der Kamp
- Mevrouw C. van der Kamp B Eng
- Mevrouw bc. C. van der Kamp
- Mevrouw H. van Gennep LLB

Bij een echtpaar

Als de meisjesnaam bekend is, wordt deze toegevoegd. Er worden géén initialen gebruikt.

- De heer en mevrouw Pietersen-van der Blij
- De heer en mevrouw Jansen-de Bruin

Als de meisjesnaam niet bekend is, worden in de aanschrijving de titel(s) en voorletters van de man vermeld.

- De heer en mevrouw J.W. Pietersen
- De heer en mevrouw K.L. Jansen

Indien bekend is dat een getrouwde vrouw er de voorkeur aan geeft haar meisjesnaam te gebruiken, is het wel zo beleefd hier rekening mee te houden.

- De heer A. Jansen en mevrouw B. Groen

Bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of twee vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleving

Indien er sprake is van een huwelijk of geregistreerd partnerschap tussen twee mannen of twee vrouwen, dan wel van twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleving, is de aanschrijfvorm persoonsgebonden. De partner volgt nooit de titulatuur van de eerst vermelde persoon.

- De heer A. de Vries en
Mevrouw G. van der Putten
- Mevrouw J. de Wit en
Mevrouw A. van Ieperen
- De heer J. de Wit B Ec en
Mevrouw A. van Ieperen BBA

6.4 | Bijzondere vormen

Indien de geadresseerde niet valt onder de titulatuur van de voorgaande hoofdstukken, maar onder die van de burgerlijke titulatuur, is het toch denkbaar dat aan de geadresseerde de ambtelijke titulatuur wordt toegekend.

Het criterium is de mate van belangrijkheid van de functie of de maatschappelijke positie die aan die persoon kan worden toegekend in vergelijking tot die welke geldt in het ambtelijke verkeer. Hetzelfde kan gelden voor de echtgeno(o)t(e). Deze situatie doet zich vooral voor bij het aanschrijven van personen die een zeer hoge positie bekleden, bijvoorbeeld in het bedrijfsleven.

Bij een man of vrouw die een hoge functie in het maatschappelijke verkeer of het bedrijfsleven bekleedt en die feitelijk niet in aanmerking komt voor titulatuur als gevolg van een adellijke titel, predicaat, ambtelijke functie en/of behaalde graad, kan men de titulatuur hoogedelgestrenge heer/vrouwe gebruiken.

Bij een man

Indien bijvoorbeeld de heer Pietersen directeur bij een bank is:

- De hoogedelgestrenghe heer A. Pietersen
Directeur Internationale Handelsbank

Bij een vrouw

Indien bijvoorbeeld een vrouw directeur van het Nederlandse Rode Kruis is:

- De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw P. Verkerk
Directeur van Het Nederlandse Rode Kruis

Indien bijvoorbeeld mevrouw Kuiper voorzitter van de Raad van Bestuur van de Internationale Handelsbank is:

- De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw P. Kuiper-de Bruine
Voorzitter Raad van Bestuur van de Internationale Handelsbank

Bij een echtpaar

- De hoogedelgestrenghe heer en vrouwe
De heer en mevrouw Pietersen-van den Burg

- De hoogedelgestrenghe heer A. Pietersen
Directeur Internationale Handelsbank en
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw Pietersen-van den Burg

Bij een huwelijk of geregistreerd partnerschap van twee mannen of twee vrouwen, dan wel bij twee personen die een samenlevingscontract hebben of een andere vorm van samenleving

- De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw P. Kuiper-de Bruine
Voorzitter Raad van Bestuur van de Internationale Handelsbank en
Mevrouw J. Verkerk

- De hoogedelgestrenghe heer
J. van Boven
President-directeur IMAVO en
Mevrouw C. de Vries BBA

- De hoogedelgestrenghe heer
V. de Leeuw
Lid Raad van Bestuur BOGOM en
De heer A. van Gelder

Tabellen

In de hiernavolgende tabellen worden de volgende symbolen gebruikt

✉ adressering

✎ aanhef

💬 aanspreekvorm

De eerstgenoemde aanhefvorm wordt uitsluitend in formele briefwisseling toegepast.

I Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen bij vorstelijke titels

Koning

- ✉ Zijne Majesteit de Koning
- ✎ Majesteit,
- 🗣 Majesteit

Koningin

- ✉ Hare Majesteit de Koningin
- ✎ Majesteit, *of* Mevrouw,
- 🗣 Majesteit *of* Mevrouw

Echtpaar: Koning [naam] en Koningin [naam]

- ✉ Hunne Majesteiten de Koning en Koningin
- ✎ Majesteiten,
- 🗣 Majesteiten

De Prins van Oranje

- ✉ Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van Oranje
- ✎ Koninklijke Hoogheid,
- 🗣 Koninklijke Hoogheid

Prinses Máxima

- ✉ Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Máxima der Nederlanden
- ✎ Koninklijke Hoogheid, *of* Mevrouw,
- 🗣 Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw

Prinses Catharina-Amalia

- ✉ Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Catharina-Amalia der Nederlanden

- Koninklijke Hoogheid, *of* Mevrouw,
- Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw

Prinses Alexia

- Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Alexia der Nederlanden
- Koninklijke Hoogheid, *of* Mevrouw,
- Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw

Prinses Ariane

- Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Ariane der Nederlanden
- Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw
- Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw

Echtpaar: Prins van Oranje en Prinses Máxima

- Hunne Koninklijke Hoogheden de Prins van Oranje en Prinses Máxima der Nederlanden
- Koninklijke Hoogheden,
- Koninklijke Hoogheden

Prins Friso

- Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Friso van Oranje-Nassau
- Koninklijke Hoogheid,
- Koninklijke Hoogheid

Prinses Mabel

- Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Mabel van Oranje-Nassau
- Koninklijke Hoogheid, *of* Mevrouw,
- Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw

Kinderen van Prins Friso en Prinses Mabel

- ✉ De hooggeboren vrouwe Luana gravin van Oranje-Nassau van Amsberg
- ✉ De hooggeboren vrouwe Zaria gravin van Oranje-Nassau van Amsberg
- ✎ Hooggeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw,
- ✎ Hooggeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw,
- 🗨 Freule (ongehuwd) *of* Mevrouw
- 🗨 Freule (ongehuwd) *of* Mevrouw

Echtpaar: Prins Friso en Prinses Mabel

- ✉ Hunne Koninklijke Hoogheden Prins Friso en Prinses Mabel van Oranje-Nassau
- ✎ Koninklijke Hoogheden,
- 🗨 Koninklijke Hoogheden

Prins Constantijn

- ✉ Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Constantijn der Nederlanden
- ✎ Koninklijke Hoogheid,
- 🗨 Koninklijke Hoogheid

Prinses Laurentien

- ✉ Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Laurentien der Nederlanden
- ✎ Koninklijke Hoogheid, *of* Mevrouw,
- 🗨 Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw

Kinderen van Prins Constantijn en Prinses Laurentien

- ✉ De hooggeboren vrouwe Eloise gravin van Oranje-Nassau
- ✉ De hooggeboren heer Claus-Casimir graaf van Oranje-Nassau
- ✉ De hooggeboren vrouwe Leonore gravin van Oranje-Nassau
- ✎ Hooggeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte Mevrouw,
- ✎ Hooggeboren heer, *of* Hooggeachte heer [achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
- 🗣 Freule (ongehuwd) *of* Mevrouw
- 🗣 Meneer [achternaam] (*indien volwassen*)

Echtpaar: Prins Constantijn en Prinses Laurentien

- ✉ Hunne Koninklijke Hoogheden Prins Constantijn en Prinses Laurentien der Nederlanden
- ✎ Koninklijke Hoogheden,
- 🗣 Koninklijke Hoogheden

Prinses Irene

- ✉ Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Irene der Nederlanden (*informeel ook: Mevrouw I.E.E. van Lippe-Biesterfeld*)
- ✎ Koninklijke Hoogheid, *of* Mevrouw,
- 🗣 Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw

Kinderen van Prinses Irene

- ✉ Zijne/Hare Koninklijke Hoogheid Prins/Prinses [voornaam] de Bourbon de Parme
- ✎ Koninklijke Hoogheid, (*Prinses ook: Mevrouw,*)
- 🗣 Koninklijke Hoogheid (*Prinses ook: Mevrouw*)

Echtpaar: Prins Carlos en Prinses Annemarie

- ✉ Hunne Koninklijke Hoogheden Prins Carlos en Prinses Annemarie de Bourbon de Parme,
- ✎ Koninklijke Hoogheden,
- 💬 Koninklijke Hoogheden of aanspreekvorm, welke door beiden op prijs worden gesteld.

Echtpaar: Prinses Margarita en mr. T. ten Cate

- ✉ Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margarita de Bourbon de Parme en de weledelgestrenghe heer, mr. Tjalling ten Cate,
- ✎ Koninklijke Hoogheid en hooggeachte heer Ten Cate of zeer geachte heer Ten Cate,
- 💬 Koninklijke Hoogheid en meneer Ten Cate of aanspreekvorm, welke door beiden op prijs worden gesteld.

Prinses Margriet

- ✉ Hare Koninklijke Hoogheid
Prinses Margriet der Nederlanden
- ✎ Koninklijke Hoogheid, *of* Mevrouw,
- 💬 Koninklijke Hoogheid *of* Mevrouw

Mr. Pieter van Vollenhoven

- ✉ De hooggeleerde heer
Professor mr. Pieter van Vollenhoven
- ✎ Hooggeleerde heer, *of* Hooggeachte heer Van Vollenhoven, *of* Zeer geachte heer Van Vollenhoven,
- 💬 Meneer Van Vollenhoven

Kinderen van Prinses Margriet en professor mr. Pieter van Vollenhoven

✉ Zijne Hoogheid Prins [voornaam] van Oranje-Nassau,
van Vollenhoven

 Hoogheid,

 Hoogheid

Echtgenotes van de kinderen van Prinses Margriet en professor mr. Pieter van Vollenhoven

✉ Hare Hoogheid Prinses [voornaam] van Oranje-Nassau,
van Vollenhoven

 Hoogheid, of Mevrouw,

 Hoogheid of Mevrouw

Echtpaar: Prins Maurits en Prinses Marilène

✉ Hunne Hoogheden Prins Maurits en Prinses Marilène
van Oranje-Nassau, van Vollenhoven

 Hoogheden

 Hoogheden of aanspreekvorm, welke door beiden op
prijs worden gesteld.

Echtpaar: Prins Bernhard en Prinses Annette

✉ Hunne Hoogheden Prins Bernhard en Prinses Annette
van Oranje-Nassau, van Vollenhoven

 Hoogheden

 Hoogheden of aanspreekvorm, welke door beiden op
prijs worden gesteld.

Echtpaar: Prins Pieter-Christiaan en Prinses Anita

✉ Hunne Hoogheden Prins Pieter-Christiaan en Prinses
Anita van Oranje-Nassau, van Vollenhoven

 Hoogheden

- Hoogheden of aanspreekvorm, welke door beiden op prijs worden gesteld.

Echtpaar: Prins Floris en Prinses Aimée

- Hunne Hoogheden Prins Floris en Prinses Aimée van Oranje-Nassau, van Vollenhoven
- Hoogheden
- Hoogheden of aanspreekvorm, welke door beiden op prijs worden gesteld.

Kinderen van Prins Maurits en Prinses Marilène

- *Normale titulatuur, afhankelijk van behaalde titels en graden. De juiste achternaam is Van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven*
- *Zeer geachte mevrouw, of Geachte mevrouw, Zeer geachte heer Van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven, of Geachte heer Van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven, (e.e.a. afhankelijk van de leeftijd)*
- Mevrouw
Meneer Van Vollenhoven

De kinderen van: Prins Bernhard en Prinses Annette; Prins Pieter-Christiaan en Prinses Anita; Prins Floris en Prinses Aimée

- *Normale titulatuur, afhankelijk van behaalde titels en graden. De juiste achternaam is Van Vollenhoven*
- *Zeer geachte mevrouw, of Geachte mevrouw, Zeer geachte heer Van Vollenhoven, of Geachte heer Van Vollenhoven, (e.e.a. afhankelijk van de leeftijd)*
- Mevrouw
Meneer Van Vollenhoven

Prinses Christina

- ✉ Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Christina der Nederlanden
- ✎ Koninklijke Hoogheid, of Mevrouw,
- 🗨 Koninklijke Hoogheid of Mevrouw

Kinderen van Prinses Christina

- ✉ *Normale titulatuur, afhankelijk van behaalde titels en graden. De juiste achternaam is Guillermo*
- ✎ Zeer geachte mevrouw, of Geachte mevrouw, Zeer geachte heer Guillermo, of Geachte heer Guillermo,
- 🗨 Mevrouw
Meneer Guillermo

II Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen bij adellijke titels

Graaf

- ✉ De hooggeboren heer
[voorletters] graaf [achternaam]
- ✎ Hooggeboren heer, *of* Hooggeachte heer [achternaam],
of Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer
[achternaam],
- 🗣 Meneer [achternaam]

Echtgenote graaf

- ✉ De hooggeboren vrouwe
[voorletters] gravin [achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hooggeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗣 Mevrouw

Burggraaf

- ✉ De hooggeboren heer
[voorletters] burggraaf [achternaam]
- ✎ Hooggeboren heer, *of* Hooggeachte heer [achternaam],
of Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer
[achternaam],
- 🗣 Meneer [achternaam]

Echtgenote burggraaf

- ✉ De hooggeboren vrouwe
[voorletters] burggravin [achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hooggeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗣 Mevrouw

Baron

- ✉ De hoogwelgeboren heer
[voorletters] baron [achternaam]
- ✎ Hoogwelgeboren heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
- 💬 Meneer [achternaam]

Echtgenote baron

- ✉ De hoogwelgeboren vrouwe
[voorletters] barones[achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hoogwelgeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Mevrouw

Ridder

- ✉ De hoogwelgeboren heer
[voorletters] ridder [achternaam]
- ✎ Hoogwelgeboren heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
- 💬 Meneer [achternaam]

Echtgenote ridder

- ✉ De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hoogwelgeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Mevrouw

Jonkheer

- ✉ De hoogwelgeboren heer
Jonkheer [voorletters en achternaam]
- ✎ Hoogwelgeboren heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
- 💬 Meneer [achternaam]

Echtgenote jonkheer

- ✉ De hoogwelgeboren vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hoogwelgeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Mevrouw

Ongehuwde dochter van graaf *

- ✉ De hooggeboren vrouwe
[voorletters] gravin [achternaam]
- ✎ Hooggeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Freule *of* Mevrouw

Ongehuwde dochter van burggraaf *

- ✉ De hooggeboren vrouwe
[voorletters] burggravin [achternaam]
- ✎ Hooggeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Freule *of* Mevrouw

* De dochter van een (burg)graaf of baron heeft niet altijd de zelfde titel als haar vader. Zie voor controle *Nederland's Adelsboek* voor de regeling per familie.

Ongehuwde dochter van baron*

- ✉ De hoogwelgeboren vrouwe
[voorletters] barones [achternaam]
- ✎ Hoogwelgeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Freule *of* Mevrouw

Ongehuwde dochter van ridder/jonkheer

- ✉ De hoogwelgeboren vrouwe
Jonkvrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogwelgeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Freule *of* Mevrouw

Graaf en gravin

- ✉ De hooggeboren heer en vrouwe
Graaf en gravin [achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hooggeboren heer en vrouwe, *of* Hooggeachte heer en
mevrouw, *of* Zeer geachte heer en mevrouw, *of* Geachte
heer en mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam] en mevrouw

Burggraaf en burggravin

- ✉ De hooggeboren heer en vrouwe
Burggraaf en burggravin [achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hooggeboren heer en vrouwe, *of* Hooggeachte heer en
mevrouw, *of* Zeer geachte heer en mevrouw, *of* Geachte
heer en mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam] en mevrouw

Baron en barones

- ✉ De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Baron en barones [achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hoogwelgeboren heer en vrouwe, *of* Hooggeachte heer en mevrouw, *of* Zeer geachte heer en mevrouw, *of* Geachte heer en mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam] en mevrouw

Ridder en mevrouw

- ✉ De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Ridder en mevrouw [achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hoogwelgeboren heer en vrouwe, *of* Hooggeachte heer en mevrouw, *of* Zeer geachte heer en mevrouw, *of* Geachte heer en mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam] en mevrouw

Jonkheer en mevrouw

- ✉ De hoogwelgeboren heer en vrouwe
Jonkheer en mevrouw [achternaam-meisjesnaam]
- ✎ Hoogwelgeboren heer en vrouwe, *of* Hooggeachte heer en mevrouw, *of* Zeer geachte heer en mevrouw, *of* Geachte heer en mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam] en mevrouw

Adellijke weduwe (oude vorm bij adellijke titels)

- ✉ De hoog(wel)geboren vrouwe
Douairière [voorletters – adellijke titel – naam echtgenoot] (*meisjesnaam wordt niet vermeld*)
- ✎ Hoog(wel)geboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Mevrouw

Adellijke weduwe (oude vorm bij predikaat)

- ✉ De hoogwelgeboren vrouwe
Douairière [predikaat — voorletters — naam echtgenoot]
(*meisjesnaam wordt niet vermeld*)
- ✎ Hoogwelgeboren vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Mevrouw

III Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen bij ambtelijke titels en rangen

Deze adressering, aanhef en aanspreekvorm wordt uitsluitend gebruikt indien de persoon in die functie wordt aangeschreven of aangesproken.

Militairen schrijven een meerdere in rang aan met *Hoogedelgestrenge heer/vrouwe* dan wel met *Hooggeachte/Zeer geachte*, gevolgd door hun militaire rang. Een gelijke in rang wordt aangeschreven met *Hooggeachte/Zeer geachte heer* gevolgd door hun achternaam, en lager in rang met *Zeer geachte heer* gevolgd door achternaam. Bij vrouwen geen vermelding van achternaam.

Leden van de Ministerraad

- ✉ Zijne Excellentie
De heer [voorletters achternaam]
Hare Excellentie
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hooggeachte heer [achternaam],
Hooggeachte mevrouw,
- 💬 Excellentie *of* Meneer [achternaam]
Excellentie *of* Mevrouw

Grootofficiëren van H.M. de Koningin/Z.M. de Koning

Grootmeester van het Huis van H.M. de Koningin

- ✉ Zijne Excellentie
De heer [voorletters achternaam]
- ✎ Hooggeachte heer [achternaam],
- 💬 Excellentie *of* Meneer [achternaam]

Grootmeesteres van H.M. de Koningin

✉ Hare Excellentie
Mevrouw [voorletters achternaam]

✎ Hooggeachte mevrouw,

○ Excellentie *of* Mevrouw

Adjutant-Generaal, tevens Chef van het Militaire Huis van
H.M. de Koningin

✉ Zijne Excellentie (vanwege bijkomende status van
Grootofficier)

Generaal-majoor/Schout-bij-nacht [voorletters
achternaam]

Hare Excellentie (vanwege bijkomende status van
Grootofficier)

Mevrouw Generaal-majoor/Schout-bij-nacht
[voorletters achternaam]

✎ Hooggeachte generaal/schout-bij-nacht, *of*
Hooggeachte heer [achternaam],
Hooggeachte generaal/schout-bij-nacht, *of*
Hooggeachte mevrouw,

○ Excellentie *of* Generaal/Schout-bij-nacht
Excellentie *of* Mevrouw *of* Generaal/Schout-bij-nacht

Bij K.B. benoemde overige Grootofficiëren

✉ Zijne Excellentie
De heer [voorletters achternaam]

Hare Excellentie

Mevrouw [voorletters achternaam]

✎ Hooggeachte heer [achternaam],
Hooggeachte mevrouw,

○ Excellentie *of* Meneer [achternaam]
Excellentie *of* Mevrouw

Staatssecretaris

- ✉ Zijne Excellentie
De heer [voorletters achternaam]
Hare Excellentie
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hooggeachte heer [achternaam],
Hooggeachte mevrouw,
- 🗨 Excellentie *of* Meneer [achternaam]
Excellentie *of* Mevrouw

Minister van Staat

- ✉ Zijne Excellentie
De heer [voorletters achternaam]
Hare Excellentie
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hooggeachte heer [achternaam],
Hooggeachte mevrouw,
- 🗨 Excellentie *of* Meneer [achternaam]
Excellentie *of* Mevrouw

Gouverneur (Koninkrijksrelaties)

- ✉ Zijne Excellentie
De heer [voorletters achternaam]
Hare Excellentie
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hooggeachte heer [achternaam],
Hooggeachte mevrouw,
- 🗨 Excellentie *of* Meneer [achternaam]
Excellentie *of* Mevrouw

Oud-minister-president/oud-minister

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Voorzitter en leden van de Staten-Generaal

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Vice-President en leden van de Raad van State

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Voorzitter en leden van de Algemene Rekenkamer

 De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]

 Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Nationale Ombudsman

 De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]

 Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Directeur van het Kabinet der Koningin

 De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]

- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Leden Hofhouding van H.M. de Koningin (niet zijnde Grootofficier)

- De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Voorzitter Hoge Raad van Adel

- *Adressering afhankelijk van eventuele adellijke titel*
- *Aanhef afhankelijk van eventuele adellijke titel*
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Kanselier der Nederlandse Orden

- De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]

- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

President van de Nederlandsche Bank

- De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ambtenaren in het algemeen

*Schaal 14 en hoger (bijvoorbeeld secretaris-generaal of
directeur-generaal)*

- De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

☞ Meneer [achternaam]
Mevrouw

Schaal 10 t/m 13

- ✉ De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- ☞ Meneer [achternaam]
Mevrouw

Schaal 9 en lager

- ✉ De heer [voorletters achternaam]
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer
[achternaam],
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- ☞ Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Binnen het ministerie volgen de ambtenaren de titulatuur verbonden aan hun positie en schaal.

Enige functies

Ambassadeur

- ✉ Zijne Excellentie
De heer [voorletters achternaam]

Hare Excellentie

Mevrouw [voorletters achternaam]

Hooggeachte heer [achternaam],

Hooggeachte mevrouw,

Excellentie *of* Meneer [achternaam]

Excellentie *of* Mevrouw

Zaakgelastigde

De hoogedelgestrengde heer [voorletters achternaam]

De hoogedelgestrengde vrouwe

Mevrouw [voorletters achternaam]

Hoogedelgestrengde heer, *of* Hooggeachte heer

[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*

Geachte heer [achternaam],

Hoogedelgestrengde vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,

of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

Meneer [achternaam]

Mevrouw

Gevolmachtigd Minister, Ambassadeeraad

De hoogedelgestrengde heer [voorletters achternaam]

De hoogedelgestrengde vrouwe

Mevrouw [voorletters achternaam]

Hoogedelgestrengde heer, *of* Hooggeachte heer

[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*

Geachte heer [achternaam],

Hoogedelgestrengde vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,

of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

Meneer [achternaam]

Mevrouw

Consul-generaal

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ambassadesecretaris vanaf schaal 14

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ambassadesecretaris beneden schaal 14

- ✉ De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,

 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Hoofd Consulaire Afdeling, Consul

- ✉ De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Vice-consul

- ✉ De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ministerie van Veiligheid en Justitie

Binnen het ministerie volgen de ambtenaren de titulatuur verbonden aan hun positie en schaal.

De procureurs-generaal die het College van procureurs-generaal vormen

- ✉ De edelgrootachtbare heer [voorletters achternaam]
De edelgrootachtbare vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Edelgrootachtbare heer,
Edelgrootachtbare vrouwe,
- 💬 Meneer de Procureur-generaal *of* Edelgrootachtbare
Mevrouw de Procureur-generaal *of* Edelgrootachtbare

De rechterlijke ambtenaren met rechtspraak belast, die werkzaam zijn bij de Hoge Raad, de procureur-generaal, de plaatsvervangend procureur-generaal, de advocaten-generaal, de advocaten-generaal in buitengewone dienst bij de Hoge Raad, alsmede de griffier en de substituut-griffier van de Hoge Raad

- ✉ De edelhoogachtbare heer [voorletters achternaam]
De edelhoogachtbare vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Edelhoogachtbare heer,
Edelhoogachtbare vrouwe,
- 💬 Meneer de (functie) *of* Edelhoogachtbare
Mevrouw de (functie) *of* Edelhoogachtbare

De rechterlijke ambtenaren met rechtspraak belast, die werkzaam zijn bij een gerechtshof, alsmede de senior advocaten-generaal, de advocaten-generaal en de plaatsvervangende senior advocaten-generaal, de advocaten-generaal bij een ressortsparket of het parket-generaal

- ✉ De edelgrootachtbare heer [voorletters achternaam]
De edelgrootachtbare vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Edelgrootachtbare heer,
Edelgrootachtbare vrouwe,
- 🗨 Meneer de (functie) *of* Edelgrootachtbare
Mevrouw de (functie) *of* Edelgrootachtbare

De rechterlijke ambtenaren met rechtspraak belast, die werkzaam zijn bij een rechtbank, alsmede de officieren van justitie, de plaatsvervangende senior officieren van justitie A, de senior officieren en de officieren van justitie, de officieren enkelvoudige zittingen en de plaatsvervangende officieren enkelvoudige zittingen bij een arrondissementsparket, het landelijk parket, het functioneel parket en het parket-generaal

- ✉ De edelachtbare heer [voorletters achternaam]
De edelachtbare vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Edelachtbare heer,
Edelachtbare vrouwe,
- 🗨 Meneer de (functie) *of* Edelachtbare
Mevrouw de (functie) *of* Edelachtbare

Voorzitter van de Centrale Raad van Beroep

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer de Voorzitter *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Voorzitter *of* Mevrouw

Griffier van de Centrale Raad van Beroep

- ✉ De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer de Griffier *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Griffier *of* Mevrouw

College van Beroep voor het Bedrijfsleven

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

- Meneer de Voorzitter *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Voorzitter *of* Mevrouw

Griffier van College van Beroep voor het Bedrijfsleven

- De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- Meneer de Griffier *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Griffier *of* Mevrouw

Voorzitter en leden van de Raad voor de rechtspraak

- De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer de Voorzitter *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Voorzitter *of* Mevrouw

Secretaris, tevens directeur van het bureau van de Raad voor de rechtspraak

- De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]

- Weledelgestrenge heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenge vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- Meneer de Secretaris *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Secretaris *of* Mevrouw

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb)

- De hoogedelgestrenge heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenge vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrenge heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenge vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Gerelateerde beroepen

Notaris

- De weledelgestrenge heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenge vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Weledelgestrenge heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenge vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- Notaris *of* Meneer [achternaam]
Notaris *of* Mevrouw

Kandidaat-notaris

- ✉ De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- 💬 Notaris *of* Meneer [achternaam]
Notaris *of* Mevrouw

Advocaat

- ✉ De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer de Advocaat *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Advocaat *of* Mevrouw

Korps Landelijke Politiediensten

Korpschef, Hoofdcommissaris van Politie, Commissaris van Politie (schaal 14 en hoger)

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],

- Hoogedelgestrengte vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
 Meneer de Hoofdcommissaris/Commissaris *of* Meneer
[achternaam]
Mevrouw de Hoofdcommissaris/Commissaris *of*
Mevrouw

Hoofdinspecteur van Politie, Inspecteur van Politie (vanaf schaal 10)

- De weledelgestrengte heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrengte vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
 Weledelgestrengte heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrengte vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
 Met rang *of* Meneer [achternaam]
Met rang *of* Mevrouw

Inspecteur van Politie (schaal 9 en lagere rangen)

- De heer [voorletters achternaam]
Mevrouw [voorletters achternaam]
 Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer
[achternaam],
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
 Met rang *of* Meneer [achternaam]
Met rang *of* Mevrouw

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Binnen het ministerie volgen de ambtenaren de titulatuur verbonden aan hun positie en schaal.

Enige functies

Commissaris van de Koningin

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Meneer de Commissaris *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Commissaris *of* Mevrouw

Lid van gedeputeerde staten

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Lid van provinciale staten

- ✉ De weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Burgemeester van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en provinciale hoofdsteden

- ✉ De hoogedelachtbare heer [voorletters achternaam]
De hoogedelachtbare vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogedelachtbare heer,
Hoogedelachtbare vrouwe,
- 🗨 Meneer de Burgemeester *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Burgemeester *of* Mevrouw

Burgemeester van een der overige gemeenten

- ✉ De edelachtbare heer [voorletters achternaam]
De edelachtbare vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Edelachtbare heer,
Edelachtbare vrouwe,
- 🗨 Meneer de Burgemeester *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Burgemeester *of* Mevrouw

Wethouder of lid van de gemeenteraad

- ✉ De edelachtbare/weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De edelachtbare/weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Edelachtbare heer, *of* Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Edelachtbare vrouwe, *of* Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ministerie van Onderwijs, cultuur en wetenschap

Binnen het ministerie volgen de ambtenaren de titulatuur verbonden aan hun positie en schaal.

Enige functies

Rector Magnificus van een universiteit

- ✉ De hooggeleerde/edelgrootachtbare heer
Dr. [voorletters achternaam]
De hooggeleerde/edelgrootachtbare vrouwe
Mevrouw dr. [voorletters achternaam]
- ✎ Hooggeleerde heer, *of* Edelgrootachtbare heer, *of* Hooggeachte professor, *of* Zeer geachte professor,
Hooggeleerde vrouwe, *of* Edelgrootachtbare vrouwe, *of* Hooggeachte professor, *of* Zeer geachte professor,
- 🗨 Meneer de Rector Magnificus *of* Meneer [achternaam]
Mevrouw de Rector Magnificus *of* Mevrouw

Voorzitter van het College van Bestuur van een universiteit

- ✉ De hoogedelgestrengede/edelgrootachtbare heer
[voorletters achternaam]
De hoogedelgestrengede/edelgrootachtbare vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrengede heer, *of* Edelgrootachtbare heer, *of*
Hooggeachte heer [achternaam], *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrengede vrouwe, *of* Edelgrootachtbare
vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of*
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Hoogleraar (titel professor)

- ✉ De hooggeleerde heer
Professor [voorletters achternaam]
De hooggeleerde vrouwe
Mevrouw professor [voorletters achternaam]
- Hooggeleerde heer, *of* Hooggeachte professor, *of* Zeer
geachte professor, *of* Geachte professor,
Hooggeleerde vrouwe, *of* Hooggeachte professor, *of*
Zeer geachte professor, *of* Geachte professor,
- Meneer [achternaam] *of* Professor
Mevrouw *of* Professor

Hoogleraar in de godgeleerdheid

- ✉ De weleerwaarde hooggeleerde heer
Professor [voorletters achternaam]
De weleerwaarde hooggeleerde vrouwe
Mevrouw professor [voorletters achternaam]

- Weleerwaarde hooggeleerde heer, *of* Hooggeachte professor, *of* Zeer geachte professor, *of* Geachte professor,
Weleerwaarde hooggeleerde vrouwe, *of* Hooggeachte professor, *of* Zeer geachte professor, *of* Geachte professor,
- Meneer [achternaam] *of* Professor
Mevrouw *of* Professor

Rector van een scholengemeenschap

- De hoogedelgestrengde heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrengde vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrengde heer, *of* Hooggeachte heer [achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrengde vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Rector van een middelbare school

- De weledelgestrengde heer [voorletters achternaam]
De weledelgestrengde vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- Weledelgestrengde heer, *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrengde vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- Meneer [achternaam]
Mevrouw

Lector bij het hoger beroepsonderwijs

- ✉ De weledelzeergeleerde heer
Dr. [voorletters achternaam]
De weledelzeergeleerde vrouwe
Mevrouw dr. [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelzeergeleerde heer, of Hooggeachte heer
[achternaam], of Zeer geachte heer [achternaam], of
Geachte heer [achternaam],
Weledelzeergeleerde vrouwe, of Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, of Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Leraar vwo, havo en beroepsonderwijs

- ✉ *Afhankelijk van titel behaald in het wetenschappelijke of hogere beroepsonderwijs*
- ✎ Zeer geachte heer [achternaam], of Geachte heer
[achternaam],
Zeer geachte mevrouw, of Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ministerie van Financiën

Binnen het ministerie volgen de ambtenaren de titulatuur verbonden aan hun positie en schaal.

Enige functies

Directeur-generaal Belastingdienst

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]

- ✎ Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ministerie van Defensie

Binnen het ministerie volgen de burgerambtenaren de titulatuur verbonden aan hun positie en schaal.

Militairen

Generaal, Luitenant-admiraal, Luitenant-generaal, Viceadmiraal

- ✉ Zijne Excellentie
[Rang] [voorletters achternaam]
Hare Excellentie
Mevrouw [rang] [voorletters achternaam]
- ✎ Hooggeachte [rang], *of* Hooggeachte heer [achternaam]
Hooggeachte [rang], *of* Hooggeachte mevrouw
- 🗨 Generaal/Admiraal
Generaal/Admiraal *of* Mevrouw

Generaal-majoor, Schout-bij-nacht, Brigadegeneraal, Commodore, Commandeur

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer
[Rang] [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [rang] [voorletters achternaam]

- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte [rang], *of* Hooggeachte heer [achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam]
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte [rang], *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw
- Generaal/Schout-bij-nacht/Commodore/Commandeur
Generaal/Schout-bij-nacht/Commodore/Commandeur
of Mevrouw

Hoofdofficier: Kolonel, Kapitein ter Zee, Luitenant-kolonel, Kapitein-luitenant ter zee, Majoor, Luitenant ter zee der 1e klasse

- De hoogedelgestrenghe heer
[Rang] [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [rang] [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte [rang], *of* Hooggeachte heer [achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam]
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte [rang], *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw
- a Bij KL, KLu, Korps Mariniers, Koninklijke Marechaussee:
 - *hoger in rang*: met de rang;
 - *gelijk en lager in rang*: met rang, *dan wel* Meneer [achternaam] *resp.* Mevrouw.
- b Bij KM:
 - *een LTZ 1e klasse wordt aangesproken met* Meneer/Mevrouw;
 - *hogere rangen*: zie onder a.

- c *Een Luitenant-kolonel en een Kapitein-luitenant ter zee spreekt men aan met Overste.*

Subaltern officier: Tweede-luitenant, Luitenant ter zee der 3e klasse, Eerste-luitenant, Luitenant ter zee der 2e klasse jongste categorie (j.c.), Kapitein, Luitenant ter zee der 2e klasse oudste categorie (o.c.)

- ✉ De weledelgestrenghe heer
Rang [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [rang] [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte [rang], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam]
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte [rang], *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw
- 💬 a Bij KL, KLu, Korps Mariniers, Koninklijke Marechaussee:
— *hoger in rang*: met de rang;
— *gelijk en lager in rang*: met rang, *dan wel* Meneer [achternaam] *resp.* Mevrouw.
- b Bij KM:
— *een LTZ 2e klasse en 3e klasse wordt aangesproken met Meneer/Mevrouw.*

Hoofdkrijgsmachtpredikant, Hoofdkrijgsmachtaalmoezenier, Hoofdkrijgsmachtraadsman/vrouwe, Hoofdkrijgsmachtrabbijn

- ✉ De hoogedelgestrenghe heer
[Rang] [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [rang] [voorletters achternaam]

- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte [rang], *of* Hooggeachte heer [achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam]
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte [rang], *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw
- *Predikant met* Dominee; *vrouwelijke Predikant met* Dominee *of* Mevrouw
Aalmoezenier met Aalmoezenier
Raadsman met Meneer [achternaam]; *Raadvrouw met* Mevrouw
Rabbijn met Rabbijn

Overige geestelijke verzorgers van landmacht, luchtmacht en marine

- De hoogedelgestrenghe heer
[Rang] [voorletters achternaam]
De hoogedelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [rang] [voorletters achternaam]
- Hoogedelgestrenghe heer, *of* Hooggeachte [rang of geestelijke titel], *of* Hooggeachte heer [achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam]
Hoogedelgestrenghe vrouwe, *of* Hooggeachte [rang of geestelijke titel], *of* Hooggeachte mevrouw, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw
- *Predikant met* Dominee; *vrouwelijke Predikant met* Dominee *of* Mevrouw
Aalmoezenier met Aalmoezenier
Raadsman met Meneer [achternaam]; *Raadvrouw met* Mevrouw
Rabbijn met Rabbijn

Militair beneden rang van officier

- ✉ De heer [voorletters achternaam] of [Rang] [voorletters achternaam]
Mevrouw [voorletters achternaam] of Mevrouw [rang] [voorletters achternaam]
- ✎ Zeer geachte [rang], of Zeer geachte heer [achternaam], of Geachte heer [achternaam]
Zeer geachte [rang], of Zeer geachte mevrouw, of Geachte mevrouw
- 💬 *Mannen: aanspreken met rang*
Vrouwen: aanspreken met rang of Mevrouw

Militair beneden rang van officier die ridder MWO is

- ✉ De weledelgestrenghe heer
Rang [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [rang] [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, of Zeer geachte [rang], of Zeer geachte heer [achternaam], of Geachte heer [achternaam]
Weledelgestrenghe vrouwe, of Zeer geachte [rang], of Zeer geachte mevrouw, of Geachte mevrouw
- 💬 Meneer [achternaam] of met rang
Mevrouw of met rang

Overige ministeries

Binnen het ministerie volgen de ambtenaren de titulatuur verbonden aan hun positie en schaal.

Geestelijkheid

a Protestantse Kerk

Lid der Synode

- ✉ De hoogerwaarde heer [voorletters achternaam]
De hoogerwaarde vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogerwaarde heer,
Hoogerwaarde vrouwe,
- 💬 Dominee of Meneer [achternaam]
Dominee of Mevrouw

Predikant met doctorsgraad

- ✉ De weleerwaarde zeergeleerde heer
Dominee dr. [voorletters achternaam]
De weleerwaarde zeergeleerde vrouwe
Mevrouw dominee dr. [voorletters achternaam]
- ✎ Weleerwaarde zeergeleerde heer, of Hooggeachte
[geestelijke titel], of Zeer geachte [geestelijke titel], of
Geachte [geestelijke titel],
Weleerwaarde zeergeleerde vrouwe, of Hooggeachte
[geestelijke titel], of Zeer geachte [geestelijke titel], of
Geachte [geestelijke titel],
- 💬 Dominee of Meneer [achternaam]
Dominee of Mevrouw

Predikant zonder doctorsgraad

- ✉ De weleerwaarde heer
Dominee [voorletters achternaam]
De weleerwaarde vrouwe
Mevrouw dominee [voorletters achternaam]

- Weleerwaarde heer, *of* Zeer geachte [geestelijke titel],
of Geachte [geestelijke titel],
Weleerwaarde vrouwe, *of* Zeer geachte [geestelijke
titel], *of* Geachte [geestelijke titel],
- Dominee *of* Meneer [achternaam]
Dominee *of* Mevrouw

b Rooms-katholieke Kerk

De Paus

- Zijne Heiligheid Paus [kerkelijke naam]
- Heilige Vader,
- Heilige Vader

Kardinaal

- Zijne Eminentie [voornaam] Kardinaal [achternaam]
- Eminentie,
- Eminentie

Aartsbisschop, Bisschop, Nuntius, Pronuntius

- Zijne Hoogwaardige Excellentie
Mgr. [voorletters achternaam]
- Monseigneur,
- Monseigneur

Geestelijke met pauselijke eretitel: Protonotarius, Ereprelaat, Kapelaan van Zijne Heiligheid

- Ereprelaat van Zijne Heiligheid, Kapelaan van Zijne
Heiligheid, De Hoogwaardige Heer
Monseigneur [voorletters achternaam]
[functie]
- Hoogwaardige Heer, *of* Monseigneur,

 Monseigneur

Prelaat, Vicaris-generaal

- De Hoogwaardige Heer
Monseigneur [voorletters achternaam]
- Monseigneur,
- Monseigneur

Bisschoppelijk Vicaris

- De hoogerwaarde heer
[Ambt] [voorletters achternaam]
- Hoogerwaarde heer,
- Hoogerwaarde

Kanunnik, Officiaal, Deken, Plebaan, Prior of President Grootseminarie

- De hoogerwaarde heer
[Ambt] [voorletters achternaam]
- Hoogerwaarde heer,
- Hoogerwaarde of Meneer (de) [functie]

Professor aan een Grootseminarie

- De zeereerwaarde hooggeleerde heer [voorletters
achternaam]
- Zeereerwaarde hooggeleerde heer,
- Professor of Meneer [achternaam]

Professor aan een Kleinseminarie

- De weleerwaarde (weledelgeleerde, dan wel
weledelzeergeleerde heer [voorletters achternaam]
- Zeereerwaarde heer,
- Professor of Meneer [achternaam]

Geestelijke met doctorsgraad

- ✉ De weleerwaarde zeergeleerde heer
[Ambt] dr. [voorletters achternaam]
- ✎ Weleerwaarde zeergeleerde heer, of Hooggeachte heer
[achternaam of functie]
- 🗣 *afhankelijk van geestelijk ambt*

Rector/Deken/Superior/Pastoor

- ✉ De zeereerwaarde heer
[Ambt] [voorletters achternaam]
- ✎ Zeereerwaarde heer,
- 🗣 Meneer [Ambt]

Kapelaan/Aalmoezenier of Parochievicaris

- ✉ De weleerwaarde heer
[Ambt] [voorletters achternaam]
- ✎ Weleerwaarde heer,
- 🗣 Meneer [Ambt]

Diaken/Priester

- ✉ De weleerwaarde heer
[Ambt] [voorletters achternaam]
- ✎ Weleerwaarde heer,
- 🗣 Meneer de Diaken of Meneer [achternaam]

Abt

- ✉ De Hoogwaardige Heer
[Ambt] [voorletters achternaam]
- ✎ Hoogwaardige Vader Abt,
- 🗣 Vader Abt

Kloosterling (zuster overste)

✉ De eerwaarde moeder [voorletters of kloosternaam]
[achternaam]

✎ Eerwaarde zuster,

🗨 Zuster [kloosternaam]

Kloosterling (vrouwelijk)

✉ De eerwaarde zuster [voorletters of kloosternaam]
[achternaam]

✎ Eerwaarde zuster,

🗨 Zuster [kloosternaam]

Gardiaan

✉ De weleerwaarde pater [voorletters of kloosternaam]
[achternaam]

✎ Weleerwaarde pater,

🗨 Pater [kloosternaam]

Kloosterling (pater)

✉ De eerwaarde pater [voorletters of kloosternaam]
[achternaam]

✎ Eerwaarde pater,

🗨 Pater [kloosternaam]

Kloosterling

✉ De eerwaarde broeder [voorletters of kloosternaam]
[achternaam]

✎ Eerwaarde broeder,

🗨 Broeder [kloosternaam]

c Jodendom

Opperrabbijn

- ✉ De weleerwaarde zeergeleerde heer
Opperrabbijn [voorletters achternaam]
- ✎ Weleerwaarde zeergeleerde heer, *of* Hooggeachte
Opperrabbijn [achternaam], *of* Zeer geachte
Opperrabbijn [achternaam], *of* Geachte Opperrabbijn
[achternaam],
- 🗣 Meneer de Opperrabbijn *of* Meneer [achternaam]

Rabbinale assessor, rabbijn

- ✉ De weleerwaarde heer
[Ambt] [voorletters achternaam]
- ✎ Weleerwaarde heer, *of* Zeer geachte [functie
achternaam], *of* Geachte [functie achternaam],
- 🗣 Meneer de [geestelijk ambt] *of* Meneer [achternaam]

d Islam

Imam

- ✉ De weleerwaarde heer
Imam [voorletters achternaam]
- ✎ Weleerwaarde heer, *of* Zeer geachte Imam
[achternaam], *of* Geachte Imam [achternaam],
- 🗣 Iman *of* Meneer [achternaam]

e Hindoeïsme

Pandit

- ✉ De weleerwaarde heer
Pandit [voorletters achternaam]

- Weleerwaarde heer, *of* Zeer geachte Pandit[achternaam], *of* Geachte Pandit [achternaam],
- Pandit *of* Meneer [achternaam]

f Humanisme

Humanistisch raadsman/vrouw met doctorsgraad

- De weleerwaarde zeergeleerde raadsheer/raadsvrouw [voorletters achternaam]
- Weleerwaarde zeergeleerde raadsheer/raadsvrouw, *of* Hooggeachte raadsheer/raadsvrouw [achternaam], *of* Zeer geachte raadsheer/raadsvrouw [achternaam], *of* Geachte raadsheer/raadsvrouw [achternaam],
- Meneer [achternaam], mevrouw

Humanistisch raadsman/vrouw

- De weleerwaarde raadsheer/raadsvrouw [voorletters achternaam]
- Weleerwaarde heer, *of* Zeer geachte raadsman/raadsvrouw [achternaam], *of* Geachte raadsman/raadsvrouw[achternaam],
- Meneer [achternaam], mevrouw

IV Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen hoger onderwijs

Titulatuur *weledelgeleerde* of *weledelgestreng*e is afhankelijk van de behaalde titel in de studierichting.

Wetenschappelijk onderwijs

Doctor (dr.), Doctor honoris causa (titel dr.h.c)

- ✉ De weledelzeergeleerde heer
Dr./Dr.h.c.[voorletters achternaam]
De weledelzeergeleerde vrouwe
Mevrouw dr./dr.h.c. [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelzeergeleerde heer, *of* Hooggeachte heer
[achternaam], *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of*
Geachte heer [achternaam],
Weledelzeergeleerde vrouwe, *of* Hooggeachte mevrouw,
of Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Meester in de rechten (mr.)

- ✉ De weledelgestrenge heer
Mr. [voorletters achternaam]
De weledelgestrenge vrouwe
Mevrouw mr. [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenge heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenge vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ingenieur (ir.)

- ✉ De weledelgestrenghe heer
Ir. [voorletters achternaam]
De weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw ir. [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Doctorandus (drs.)

- ✉ De weledelgeleerde heer
Drs. [voorletters achternaam]
De weledelgeleerde vrouwe
Mevrouw drs. [voorletters achternaam]
- ✎ Weledelgeleerde heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgeleerde vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

MA

- ✉ De weledelgeleerde/weledelgestrenghe heer
[voorletters achternaam] MA
De weledelgeleerde/weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam] MA
- ✎ Weledelgeleerde/weledelgestrenghe heer, *of* Zeer
geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer
[achternaam],

Weledelgeleerde/weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer
geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

Meneer [achternaam]

Mevrouw

MSc

De weledelgeleerde/weledelgestrenghe heer
[voorletters achternaam] MSc

De weledelgeleerde/weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam] MSc

Weledelgeleerde/weledelgestrenghe heer, *of* Zeer
geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer
[achternaam],

Weledelgeleerde/weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer
geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,

Meneer [achternaam]

Mevrouw

LLM

De weledelgestrenghe heer
[voorletters achternaam] LLM

De weledelgestrenghe vrouwe

Mevrouw [voorletters achternaam] LLM

Weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer
[achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],

Weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of*
Geachte mevrouw,

Meneer [achternaam]

Mevrouw

BA, BSc, LLB

- ✉ De heer [voorletters achternaam] BA/BSc/LLB
Mevrouw [voorletters achternaam] BA/BSc/LLB
- ✎ Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Hogere beroepsopleiding, postinitieel onderwijs

Mastergraad (M met toevoeging)

- ✉ De weledelgeleerde/weledelgestrenghe heer [voorletters achternaam] M [toevoeging]
De weledelgeleerde/weledelgestrenghe vrouwe
Mevrouw [voorletters achternaam] M [toevoeging]
- ✎ Weledelgeleerde/weledelgestrenghe heer, *of* Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Weledelgeleerde/weledelgestrenghe vrouwe, *of* Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Baccalaureus (bc.)

- ✉ Bc. [voorletters achternaam]
Mevrouw bc. [voorletters achternaam]
- ✎ Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 🗨 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Bachelorsgraad (B met toevoeging)

- ✉ De heer [voorletters achternaam] B [toevoeging]
Mevrouw [voorletters achternaam] B [toevoeging]
- ✎ Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

LLB

- ✉ De heer [voorletters achternaam] LLB
Mevrouw [voorletters achternaam] LLB
- ✎ Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Ingenieur (ing.)

- ✉ Ing. [voorletters achternaam]
Mevrouw ing. [voorletters achternaam]
- ✎ Zeer geachte heer [achternaam], *of* Geachte heer [achternaam],
Zeer geachte mevrouw, *of* Geachte mevrouw,
- 💬 Meneer [achternaam]
Mevrouw

V Adresserings-, aanhef- en aanspreekvormen bij de burgerlijke titulatuur

Man

- ✉ De heer [voorletters achternaam]
- ✎ Zeer geachte heer [achternaam], of Geachte heer [achternaam].
- 🗣 Meneer [achternaam]

Vrouw

- ✉ Mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ Zeer geachte mevrouw, of Geachte mevrouw,
- 🗣 Mevrouw

Echtpaar

- ✉ De heer en mevrouw [achternaam-meisjesnaam] of De heer en mevrouw [zijn voorletters achternaam]
- ✎ Zeer geachte heer en mevrouw, of Geachte heer en mevrouw,
- 🗣 Meneer [achternaam]
Mevrouw

Bij huwelijk, geregistreerd partnerschap van twee mannen of twee vrouwen, of bij twee personen die een samenlevingscontract of een andere samenlevingsvorm hebben

- ✉ De heer/Mevrouw [voorletters achternaam] en de heer/mevrouw [voorletters achternaam]
- ✎ *Bij twee mannen*
Zeer geachte heer [achternaam] en zeer geachte heer [achternaam], of
Geachte heer [achternaam] en geachte heer [achternaam],

 Bij twee vrouwen

Zeer geachte mevrouw [achternaam] en zeer geachte
mevrouw [achternaam]*, *of*
Geachte mevrouw [achternaam] en geachte mevrouw
[achternaam]¹,

 Zeer geachte heer en mevrouw, *of* Geachte heer en
mevrouw,

Zeer geachte heer [achternaam] en de heer
[achternaam], *of* Geachte ...,*

Zeer geachte mevrouw en mevrouw, *of* Geachte ...,*

 Meneer [achternaam] en mevrouw *of* Meneer en
mevrouw [achternaam]

Meneer [achternaam] en meneer [achternaam]

Mevrouw en mevrouw *of* Mevrouw [achternaam] en
mevrouw [achternaam]*

* Hoewel de basisregel is dat de naam van de vrouw niet vermeld wordt in de aanhef, wordt in geval van twee vrouwen voor de duidelijkheid hiervan afgeweken. Hetzelfde geldt bij de aanspreekvorm. Het wordt niet aanbevolen twee vrouwen met *Aan de dames [achternaam] en [achternaam]* aan te schrijven; evenmin als *Aan de heren [achternaam] en [achternaam]*.

Register

A

- AA 103
- Aalmoezenier 200
- Aanhef en slotzin 18
- Aartsbisschop 198
- Abt 106, 200
- Achterwege laten van
titulatuur 23
- Academische titulatuur
121, 204
- Ad (associate degree) 123
- Adeldom 45
 - en erfelijkheid 46, 52
 - en huwelijk 47
 - inlijving, verheffing of
erkenning 45, 50, 57
 - wet op adeldom 45, 48
- Adellijke titels en
predicaten 59
- Adellijke titulatuur 45, 60
 - Aanhef 162
 - Aanspreken 162
 - Adresseren 63, 162
- Adellijke weduwe 90, 166
- Adresseren
 - Adellijke titulatuur 63
 - Ambtelijke titulatuur 94,
102
 - Burgerlijke titulatuur 146
 - Wetenschappelijk en
hoger beroepsonderwijs
136
 - Vorstelijke titulatuur 39
- Advocaat 125, 184
- Advocaten-generaal 179,
180
- Afkorting
 - Gebruik van 14, 24
 - Hoger beroepsonderwijs
132
 - Wetenschappelijk
onderwijs 132
- Algemene Rekenkamer,
Voorzitter en leden 172
- Ambassadorsraad 176
- Ambassadesecretaris 177
- Ambassadeur 67, 175
- Ambtelijke rangen 97

- Ambtelijke titulatuur 93, 168
 - Aanhef 168
 - Aanspreken 168
 - Adresseren 102, 168
 - Ambt of rang 93
 - Geestelijkheid 197
 - Overzicht 168
 - Professor 189
 - Titulatuur verbonden aan ambt of rang 93
 - Voorrang van titulatuur 100
- Ambtenaren 97, 173
 - Schaal 9 en lager 175
 - Schaal 10 t/m 13 98, 175
 - Schaal 14 en hoger 98, 174
- Arrondissementsparket
 - Seniorofficieren en officieren van justitie 180
 - Officieren enkelvoudige zittingen 180
 - Plaatsvervangend officieren enkelvoudige zitting 180
- Associate degree 122, 123
- B**
- B (met toevoeging) 127, 132, 208
- BA 123, 132, 207
- Baccalaureus 62, 207
- Bachelor 122, 123
- Bachelorsgraad 121, 208
- Baron 60, 86, 163, 166
 - Echtgenote 47, 163
 - Ongehuwde dochter 69
 - Weduwe 90
- Barones 86, 166
- Bc. 121, 130, 133
- b.d. 99
- Bedrijfsleven 150
 - Adressering 150
 - Titulatuur 150
- Begrippen en definities 12
- Bisschop 198
- Bisschoppelijk Vicaris 199
- Brieven 19
- Brieven aan leden Koninklijk Huis 41
- Brigadegeneraal 99, 192
- BSc. 135, 207
- Burgemeester
 - Amsterdam, Rotterdam, Den Haag 87, 187
 - Provinciale hoofdsteden 87, 187
 - Overige gemeenten 111, 187
- Burgerlijke titulatuur 145, 209
 - Aanhef 209
 - Aanspreken 209

- Adressering 146 t/m 152, 209
- Bijzondere vormen 150
- Vormen 145
- Burggraaf 47, 162
- Echtgenote 47, 162
- Ongehuwde dochter 164
- Weduwe 90
- Burggravin 75, 165

C

- Centrale Raad van Beroep 181
- Griffier 181
- Voorzitter 181
- College van Beroep voor het Bedrijfsleven 181
- College van Procureurs-generaal 179
- Voorzitter en leden 179
- Commandeur 68, 192
- Commissaris van de Koningin 108, 186
- Commissaris van Politie 108, 184
- Commodore 99, 192
- Consul 178
- Consul-generaal 177

D

- D 132
- Deken 199

- Diaken 200
- Directeur van het Kabinet der Koningin 172
- Directeur-generaal Belastingdienst 101, 191
- Doctor 125, 135, 204
- Doctor honoris causa 133, 204
- Doctorandus 130, 135, 205
- Dominee 102, 197
- Douairière 90
- Dr. 125, 131, 135, 204
- Drs. 135, 205

E

- Echtgenote
- Baron 47, 163
- Burggraaf 47, 162
- Graaf 47, 162
- Jonkheer 75, 164
- Ridder 75, 163
- Echtpaar
- Adellijke titulatuur 85
- Ambtelijke titulatuur 114
- Burgerlijke titulatuur 148, 209
- Hoger beroepsonderwijs 141
- Vorstelijke titulatuur 39, 40
- Wetenschappelijk onderwijs 140

Edelachtbare 94, 180
 Edelgrootachtbare 94, 179
 Edelhoogachtbare 94, 179
 Eerste-luitenant 194
 Ereprelaat 198
 Eerwaarde 201
 E-mail 22
 Eminentie 198
 Ereprelaat 198
 Erkenning buitenlandse
 titels/graden 131
 Excellentie 66, 95

F

Familie
 – Adellijke 59
 – Koninklijke 36
 Familienamen 16
 Freule 40
 Functioneel parket 180
 Functionele uitnodiging 118

G

Gardiaan 201
 Gedeputeerde staten 186
 – Lid 186
 Geestelijke
 – Met doctorsgraad 197,
 200
 Geestelijkheid 197
 – Aanhef 197
 – Aanspreken 197

– Aanschrijven 197
 Gemeenteraadslid 188
 Generaal 100, 192
 Generaal-majoor 68, 100,
 192
 Gerechtshof 180
 – Rechterlijke ambtenaren
 met rechtspraak belast
 180
 – Senior advocaat-generaal
 180
 – Advocaat-generaal 180
 – Plaatsvervangend (senior)
 advocaat-generaal 180
 – Advocaat-generaal bij
 ressortparket 180
 – Advocaat-generaal bij
 parket-generaal 180
 Geregistreerd partnerschap
 89
 Geregistreerd partnerschap
 van twee mannen of twee
 vrouwen 89, 119, 142,
 209
 Gevolmachtigd minister
 176
 Graad, graden
 – Afkortingen, wettelijke
 132
 – Definities 12
 – Overzicht 123, 127

- Strafrechtelijke beperkingen 124
- Toevoegingen 122, 126, 127
- Graaf 30, 59, 162
- Echtgenote 47, 162
- Ongehuwde dochter 164
- Weduwe 90
- Graaf van Oranje-Nassau 30
- Gravin 86, 165
- Gravin van Oranje-Nassau 30, 156
- Griffier 179
- College van Beroep voor het bedrijfsleven 182
- Centrale Raad van Beroep 181
- Gerechtshof 180
- Hoge Raad 179
- Grondwet 25
- Grootmeester/
Grootmeesteres 168
- Grootofficieren van H.M. de Koningin/Z.M. de Koning 95, 168
- Gouverneur (Koninkrijksrelaties) 95, 170

H

- Hbo masteropleiding 123, 124

- Heilige Vader, Zijne Heiligheid 198
- Hindoeïsme 202
- Hofhouding van H.M. de Koningin, leden 173
- Hoge Raad 179
- Rechterlijke ambtenaren met rechtspraak belast 179
- Procureur-generaal 179
- Plaatsvervangend procureur generaal 179
- Advocaat-generaal 179
- Advocaat-generaal in buitengewone dienst 179
- Griffier en substituut griffier 179
- Hoge Raad van Adel 46, 56
- Voorzitter 173
- Wet op de Adeldom 49
- Hoger beroepsonderwijs 127, 207
- Aanhef 207
- Aanspreken 207
- Adresseren 207
- Afkortingen 127, 132
- Graden 127
- Overzicht 127
- Titels 129, 133
- Titulatuur 136
- Hoofd Consulaire afdeling 178

Hoofdcommissaris van
 Politie 184
 Hoofdinspecteur van Politie
 185
 Hoofdkrijgsmacht
 – Aalmoezenier 194
 – Predikant 194
 – Humanistisch raadsman/
 vrouw 194
 – Rabbin 194
 Hoofdletter of kleine letter
 14
 Hoofdofficier 99, 193
 Hoogedelachtbare 94, 187
 Hoogedelgestreng 94, 97,
 99, 192, 193
 Hoogerwaarde 94, 197
 Hooggeboren 94, 162
 Hooggeleerde 94, 188
 Hoogheid 31, 33, 39
 Hoogleraar 108, 189
 Hoogleraar godgeleerdheid
 189
 Hoogwaardige 198, 199
 Hoogwelgeboren 60
 Honoris causa 133
 Humanisme 203
 Humanistisch raadsman/
 vrouw 203
 Huwelijk 17, 89, 119, 152,
 209

I

Imam 202
 Initialen 61
 Ing. 130, 136, 208
 Ingenieur 129, 208
 Initieel wetenschappelijk
 onderwijs 126
 Initieel hoger beroepsoplei-
 dingen 127
 Inspecteur van politie 185
 Ir. 129, 135, 205
 Islam 202

J

Jodendom 202
 Jonkheer 13, 60, 164
 – Echtgenote 74, 164
 – Ongehuwde dochter 165
 – Weduwe 90
 Jonkvrouw 60

K

Kabinet der Koningin,
 Directeur 172
 Kandidaat-notaris 184
 Kanselier der Nederlandse
 Orden 173
 Kanunnik 110, 199
 Kapelaan 200
 Kapelaan van Zijne
 Heiligheid 198
 Kapitein 66, 99, 194

Kapitein ter Zee 73, 99, 193
 Kapitein-luitenant ter zee
 99, 193
 Kardinaal 94, 198
 Kloosterling 201
 Kolonel 13, 193
 Koning 25, 154
 Koningin 32, 154
 Koninklijk Huis
 – Aangetrouwde leden 34
 – Brieven aan leden 41
 – Leden van het 32
 – Wet lidmaatschap 26
 Koninklijke Familie
 – Aanspreekvormen 40, 154
 – Adresseren 39, 154
 – Aanschrijven 41, 154
 – Leden van de (overzicht)
 36
 – Titulatuur 39, 154
 Koninklijke Hoogheid 28,
 39
 Korps Landelijke
 Politiediensten 184
 – Aanhef 184
 – Aanspreken 184
 – Aanschrijven 184
 Korpschef 184

L

Landelijk parket 180
 Lector hbo 191

Leden Koninklijk Huis 32
 Leden Koninklijke Familie
 32, 36
 Leraar vwo, havo,
 beroepsonderwijs 191
 Lid der Synode 197
 Lid
 – Van de Algemene
 Rekenkamer 172
 – Van de Gemeenteraad
 188
 – Van de Raad van State
 171
 – Van de Staten-Generaal
 171
 – Van Gedeputeerde Staten
 186
 – Van Provinciale Staten
 187
 LLB 13, 122, 132, 207
 LLM 62, 122, 132, 206
 Luitenant ter zee 99, 193,
 194
 Luitenant-admiraal 100,
 192
 Luitenant-generaal 100, 192
 Luitenant-kolonel 99, 193

M

M 123, 132, 207
 MA 62, 124, 132, 205
 MBA 125

- Majesteit 40, 154
 - Majoor 99, 193
 - Master
 - Of Arts 122, 132, 135
 - Of Laws 122, 132, 135
 - Of Science 122, 132, 135
 - Mastergraad 121, 207
 - Meester in de rechten 130, 204
 - Mejuffrouw 146
 - Mevrouw 145
 - Militair beneden rang van officier 99, 196
 - Militair beneden rang van officier die ridder MWO is 196
 - Militairen 99, 192
 - Militaire geestelijkheid 194
 - Militairen met adellijke titel 67, 73, 80
 - Militaire rangen 99, 192
 - Militaire titulatuur 99, 192
 - Minister 95, 168
 - Oud-minister 171
 - Oud-minister-president 171
 - Minister van Staat 95, 170
 - Ministerie van
 - Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 186
 - Buitenlandse Zaken 175
 - Defensie 192
 - Financiën 191
 - Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 15, 188
 - Veiligheid en Justitie 178
 - Ministerraad
 - Leden 168
 - Monseigneur 198, 199
 - Mr. 130, 133, 135, 204
 - MSc 124, 132, 206
- N**
- Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding 183
 - Nationale Ombudsman 172
 - Nederlandsche Bank, President 174
 - Notaris 183
 - Nuntius 198
- O**
- Officiaal 199
 - Officier van Justitie 180
 - Onderwijs
 - Hoger beroeps 121, 122
 - Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek 122
 - Wetenschappelijk 121, 122
 - Opperrabbijn 202

Oud-minister president,
oud-minister 171

P

Pandit 202

Parket-generaal 180

Parochievicararis 200

Partner 17

Partnerschap 89, 119, 142,
149

Pastoor 200

Paus 198

Plaatsvervangend

– procureur-generaal 179

– officieren enkelvoudige
zittingen 180

– senior officieren van
justitie 180

Plebaan 199

Politie

– Korpschef 184

– (Hoofd)commissaris 184

– (Hoofd)inspecteur 185

Postinitiële masteropleiding
125

Predicaat 13, 59, 60

Predikant 197

Predikant met doctorsgraad
197

Prelaat 199

President Grootseminarie
199

President van de Hoge Raad
179

Priester 200

Prins(es) de Bourbon de
Parme 30, 158

Prinses van Lippe-Biesterfeld
33, 36, 38

Prins van Oranje 28, 154

Prins van Oranje-Nassau
28, 31, 155

Prins(es) der Nederlanden
25, 28, 29

Prinses van Oranje 28

Prinses van Oranje-Nassau
26, 28, 29

Prior 199

Procureur-generaal 179

– College van procureursge-
neraal 179

– Hoge Raad 179

Professor 134, 189

Professor aan

– Grootseminarie 199

– Kleinseminarie 199

Pronuntius 198

Protestantse kerk 197

Protonotarius 198

Provinciale staten, lid van
187

R

RA, RC, RE 103

Raad van State, lid van 171
 Raad voor de Rechtspraak 182
 Rabbijn 202
 Rabbinale assessor 202
 Rang 13, 93
 Rechtbank 180
 – Officier van Justitie 180
 – Plaatsvervangend senior officier van justitie A 180
 – Rechterlijke ambtenaren met rechtspraak belast bij rechtbank 180
 Rechterlijke ambtenaren 179, 180
 Rechterlijke macht 179
 Rector 190, 200
 Rector Magnificus van een universiteit 188
 Registeraccountant 103
 Ressortsparket 180
 Ridder 60, 163
 – Echtgenote 74, 163
 – Ongehuwde dochter 165
 – Weduwe 90
 Rooms-katholieke kerk 198

S

S.h.e.t. , S.s.t.t. , S.t. 24
 Samenlevingscontract 17, 63, 103, 136, 146

Samenlevingsvorm 17, 63, 103, 136, 146
 Schout-bij-nacht 67, 100, 192
 Secretaris, tevens directeur van het bureau van de rechtspraak 182
 Senior advocaat-generaal 180
 Staatssecretaris 95, 170
 Staten Generaal, Voorzitter en leden 171
 Subaltern officier 99, 194
 Substituut-griffier 179
 Synode, lid van 197

T

Titel(s)
 – Academische 121, 135
 – Adellijke 59
 – Ambtelijke 93
 – Buitenlandse titels 131
 – Definitie 12
 – Hoger beroepsonderwijs 130, 132
 – Toekenning titels Koninklijk Familie 28
 – Volgorde 133
 – Vorstelijke 38
 – Wetenschappelijk onderwijs 121, 129
 Titres de courtoisie 25

- Titulatuur
 - Academische 121
 - Achterwege laten 23
 - Adellijke 45
 - Ambtelijke 93
 - Burgerlijke 145
 - Definitie 12
 - Echtparen en partners 17
 - Hoger beroepsonderwijs 135
 - Militaire 99
 - Voorrang 100
 - Vormen 13
 - Vorstelijke 25
 - Weglaten 23
 - Wetenschappelijk onderwijs 121
- Toevoegingen aan graden 126
- Tweede luitenant 99, 194

- U**
- Universiteit
 - Rector Magnificus 188
 - Voorzitter College van Bestuur 189

- V**
- Van Amsberg, Jonkheer/ jonkvrouw 28, 32
- Van Lippe-Biesterfeld van Vollenhoven 31
- Van Vollenhoven 31
- Verheffing in de adel 45
- Vicaris-generaal 199
- Viceadmiraal 100, 192
- Vice-consul 178
- Vice-President en leden van de Raad van State 171
- Volgorde academische titels 133
- Voorletters, initialen 61
- Voorrang titulatuur 100
- Vorstelijke
 - Titels 38, 154
 - Titulatuur 25
- Voorzitter
 - Algemene Rekenkamer 172
 - Centrale Raad van Beroep 181
 - College van Bestuur van een universiteit 189
 - Hoge Raad van Adel 173
 - Raad voor de Rechtspraak 182
 - Staten-Generaal 171

- W**
- Weduwe (adellijk) 90
- Weledede 145
- Weledelgeboren 145
- Weledelgeleerde 135
- Weledelgestrengde 94, 135

- Weledelzeergeleerde 135
- Weleerwaarde 94
- Weleerwaarde
 - hooggeleerde 94
- Weleerwaarde zeergeleerde 94
- Wet lidmaatschap koninklijk
 - huis 26
- Wet op de adeldom 48
- Wet op het hoger onderwijs
 - en wetenschappelijk onderzoek 122
- Wetenschappelijk onderwijs
 - 121
 - Afkortingen 132
 - Graden 122
- Overzicht 123
- Titels 129, 135
- Titulatuur 135
- Wethouder 188
- Wettelijke afkortingen voor
 - graden en titels 132

Z

- Z.t. 24
- Zaakgelastigde 176
- Zeereerwaarde 94
- Zeereerwaarde
 - hooggeleerde 94
- Zijne Heiligheid 198
- Zijne Eminentie 198
- Zijne Excellentie 17, 95

